

Stenografiskt protokoll från

u r t i m a landstinget

1939.

Landstingets högtidliga öppnande onsdagen den 7 juni 1939 kl. 12 p.d.
(Högtidligheten begynte kl. 12,05.)

Landshövding Österberg: Herr Talman. Ärade medlemmar av Ålands landsting!

Enligt mig av Republikens President givet uppdrag har jag sammankallat detta urtima landsting för att taga del av regeringens propositioner till riksdagen angående lag om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i fäderneslandets och landskapets försvar samt angående ändring av lagen innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning samt för att, så snart riksdagens avgörande föreligger, upptaga dessa ärenden och vad med dem äger oskiljaktigt sammanhang till lagenlig behandling i det avseende 36 § 1 mom. självstyrelselagen förutsätter.

Sagda propositioner, vilka jag nu i nämnt avseende överlämnar till landstinget, åtfölja Republikens Presidents den 3 innevarande juni dagtecknade brev till Ålands landsting. Så snart riksdagens svar efter behörig granskning blivit till mig översända kommer jag att till landstinget överlämna dem.

Då motiven för de i propositionerna förutsatta lagstiftningsåtgärderna och deras syfte att bidra till utbyggande av det i Konventionen av den 20 oktober 1921 angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering berörda garantisystemet klarläggas i Republikens Presidents nyssnämnda brev samt upplysningar angående ifrågavarande ändringar i trygghetssystemet återfinnas i ministerns för utrikesärendena vid riksdagens plenum den 9 sistlidne maj lämnade tillkännagivande, kan jag för sakens klarläggande inskränka mig till att hänvisa till de sålunda givna uppgifterna.

Regeringen förlitar sig på, att landstingets medlemmar, som vid detta urtima landsting ställas inför avgöranden av stor bärvidd, skola låta sig angeläget vara att vid ärendenas handläggning och avgörande sig till rättsänore taga rikets och landskapets gemensamma bästa.

Härmed förklarar jag detta urtima landsting öppnat.

Sekreteraren: "Till Ålands landsting.

Enär det visat sig nödvändigt att för fullföljande av de syften, vilka ligga till grund för tillkomsten av konventionen den 20 oktober 1921 angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering skrida till åtgär-

der för utbyggande av konventionens garantisystem, hava Finlands och Sveriges regeringar med varandra inlett underhandlingar rörande de åtgärder, som i sagda avseende borde vidtagas. Dessa underhandlingar hava lett till en preliminär överenskommelse, daterad den 7 januari 1939. Upplysninger angående berörda ändringar i garantisystemet återfinnas i ministerns för utrikesärendena vid Riksdagens plenum den 9 sistlidne maj lämnade tillkännagivande jämte därtill fogade aktstycken.

Den föreslagna modifikationen av 1921 års konvention har godkänts av samtliga signatärmakter och har behandlingen av ärendet i Nationernas förbunds råd ådagalagt att frågan om de föreslagna åtgärderna icke faller inom området för rådets behörighet.

Regeringen har låtit sig angeläget vara att vid denna frågas reglering tillgodose Ålands befolknings intressen och fördel samt, ehuru Åland icke intager partställning ifråga om Ålands-konventionens utbyggande, uppehållit kontakt med landskapets förtroendemän och hållit landstinget underkunnigt om planerna för tryggnad av landskapets neutralitet.

Den preliminära överenskommelse, som träffats mellan Finland och Sverige, innebär en stor vinning för den nordiska sammanhållningen. I avtalet beröres frågan om den åländska befolkningens inställning till neutralitetsskyddets nyanordning. De finska och svenska delegerade hava härvid varit ense om önskvärdheten av att Ålandsbefolkningen vapenövas för att kunna medverka till landskapets skydd.

Regeringen har meddelat den svenska regeringen de grundsatser, vilka skulle följas i den lagstiftning om Ålänningarnas deltagande i fäderneslandets försvar, som påkallades av det förändrade saken och som borde ersätta de nuvarande bestämmelserna om tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen. För vinnande av samförstånd vid tryggnaden av landskapets neutralitet, har härvid från finsk sida gjorts bl.a. den utfästelse, att de truppförband, som utöver av åländska värnpliktige formerade trupper komme att förläggas på Åland, skulle sammansättas ur rikets svenskspråkiga befolkning.

Då den nya ordningen för landskapet Ålands militära läge nu står inför sitt förverkligande, har Regeringen förelagt Riksdagen till antagande ett lagförslag angående inbyggarnas i landskapet delaktighet i fäderneslandets och landskapets försvar. Uti nämnda lagförslag hava upptagits alla specialbestämmelser rörande den åländska värnplikten, medan ordnandet

av de militära och praktiska frågorna av allmän natur skulle ske inom ramen av bestämmelserna i den allmänna värnpliktslagen. Förslaget överensstämmer med de principer, som angivits i Regeringens förberörda meddelande till Kungliga svenska regeringen.

Jämlikt 75 § av gällande Regeringsform är den grundsats lagfäst, att varje finsk medborgare är skyldig att deltaga i fäderneslandets försvar eller att härvid biträda. Med avseende härå har det ansetts nödvändigt att göra förbehåll om bibehållande av det i nu gällande 27 § självstyrelselagen förutsatta systemet med tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen, för det fall att den åländska värnpliktslagen upphör att gälla eller dess tillämpning inställes. Skulle värnpliktens genomförande på Åland möta hinder, ser sig Regeringen nödsakad öppenhålla den i 27 § anvisade utvägen för reglering av ålänningarnas skyldighet att medverka vid försvaret.

Det bör i samband härmed uttryckligen framhållas, att vid genomförandet av den föreslagna militära anordningen enbart försvarssynpunkter varit bestämmande. En granskning av lagförslagets bestämmelser bör giva vid handen, att Regeringen vid värnpliktsfrågans reglering eftersträvat att med största möjliga vidsynthet beakta självstyrelselagens anda och syftemål samt landskapets säregna förhållanden. Regeringen har i sitt förenämnda, till svenska regeringen riktade meddelande bekräftat, att åtgärderna för tryggheten av Ålands neutralitet icke på något sätt skola inkräkta på den särställning landskapet åtnjuter med avseende å dess självstyrelse, språk och egenart.

Sedan Riksdagen i grundlagsenlig ordning slutbehandlat denna fråga, överlämnas Riksdagens beslut till urtima landstinget i det avseende 36 § 1 mom. självstyrelselagen förutsätter. Regeringen emotser att urtima landstinget efter prövning av föreliggande fråga skall omfatta förslaget om värnplikt och därigenom medverka till en för såväl riket som landskapet tillfredsställande lösning.

Från åländsk sida har det krav uppställts, att värnpliktens genomförande på Åland borde sammankopplas med den emotsedda revisionen av självstyrelselagstiftningen i hela dess vidd. Härvid är att märka, att något förbehåll i sådant syfte icke upptagits i den med svenska regeringen träffade överenskommelsen. Spörsmålet om autonomilagstiftningens förtydligande har redan innan sagda överenskommelse kom till stånd på den finska re-

geringens initiativ upptagits till behandling och förberetts av en statskommitté, som den 22 nysslidne mars överlämnade sitt betänkande till justitieministeriet. Sedermera har av lagberedningen uppgjorts ett propositionsförslag i ämnet, vilket förslaget den 10 maj överlämnats till sagda ministerium. Granskningsarbetet har varit synnerligen ingående och omfattande och Regeringen har varit tvungen förbehålla sig ett visst rådrom, innan förslaget framlägges till regleringen av denna grannliga lagstiftningsfråga.

Oberoende av den planlagda revisionen av självstyrelselagen har Regeringen till särskild prövning upptagit frågan om ändring av 5 § i den s.k. garantilagen. I samband med lagförslaget i värnpliktsfrågan har till Riksdagen överlämnats en proposition, i syfte att tillförsäkra landskapets inbyggare ökade garantier i nationalitetsskyddets intresse utöver vad garantilagens nuvarande bestämmelser innehålla angående bibehållande av jordbesittningen på Åland i befolkningens egna händer. Genom beviljande av denna förman skulle ett konfliktämne, som länge verkat störande på förhållandet mellan riket och landskapet avlägsnas från dagordningen.

Sedan frågan om ändring av 5 § i garantilagen av Riksdagen slutbehandlats i den ordning, som om grundlag är stadgat, lämnas Riksdagens i saken fattade beslut jämlikt garantilagens 7 § till urtima landstinget i och för införskaffande av landstingets bifall till sagda lagändring.

Helsingfors den 3 juni 1939.

Republikens President

Kyösti Kallio.

Statsminister A.K. Cajander."

Talmannen: Herr Landshövding!

Eder kallelse till detta urtima möte vidhandengav, att Ålands landsting skulle beredas tillfälle att utlåta sig om regeringens till Riksdagen avlåtna proposition med förslag till lag angående åländsk värnplikt. Teoretiskt kvarstår väl denna möjlighet, men med hänsyn till att Riksdagen under loppet av gårdagen för sin del slutligt godkänt en lag i förenämnt syfte, försattes Ålands landsting i en brydsam och icke väntad situation. Det tillkommer urtima mötet, med beaktande jämväl av att riksdagsbeslut allaredan föreligger, att finna det riktiga utgångsläget.

När landstinget vid urtima möte senaste höst hade att uttala sig om

Regeringens förslag till värnpliktslag för landskapet Åland, konstaterade tinget, att en fundamental förutsättning för lagstiftning på detta område var en ändring av neutralitetskonventionen av år 1921. Då emellertid icke heller i detta nu någon konventionsändring de facto föreligger, synas mig samma betänkligheter, vilka vid urtima mötet i fjol kommo till synes, fortfarande äga sitt berättigande.

Urtima mötet ansåg även att en lag angående fullgörande av åländsk värnplikt borde stiftas i grundlagsenlig ordning och under medverkan av Ålands landsting. Denna ståndpunkt har även omfattats av Republikens Regering, vilket framgår av den till Riksdagen avlätna propositionen. Men dessutom konstaterade urtima mötet, att "en prövning av varje i sagda avseende framlagt lagförslag förutsätter en samtidig omarbetning av självstyrelselagen i hela dess vidd, på det att denna bleve så förtydligad att konstitutionella konflikter mellan riket och landskapet för framtiden kunde undvikas". Tillika betonades nödvändigheten av att garantierna mot förvärv av fast egendom i landskapet bleve mer effektiva, vilket yrkande finge ökad vikt genom de förändrade förhållanden, som kommo att uppstå, i händelse Ålandskonventionen bleve ändrad på sätt Finlands och Sveriges regeringar föreslagit. Med tillfredsställelse antecknas att detta senare önskningsmål, som stått på dagordningen ända sedan Ålands landsting sommaren 1922 trädde i funktion, blivit av Republikens Regering och Riksdag beaktat, Däremot har landstinget ännu icke fått mottaga något förslag till revision av Lagen om självstyrelse för Åland, vilken omständighet väckt stor besvikelse. Då Regeringen redan i september 1938 åt en kommitté gav i uppdrag att utarbeta förslag till revision av självstyrelselagen, synes mig tid icke hava saknats för Regeringen att samtidigt med de lagförslag, detta urtima möte förelagts, jämväl överlämna ett förslag i här nämnt avseende. Enär emellertid så icke skett, tillåter jag mig hos Eder, Herr Landshövding, anhålla att Ni i egenskap av Rikets representant i landskapet ville till Regeringens omprövning framlägga förslag om tillsättande av en kommission med enahanda uppdrag, som det september-kommittén erhöll, dock med den skillnad att jämväl Ålands landsting berättigas utse representanter i kommissionen. Därmed vunnes den stora fördelen, att de åländska synpunkterna redan från början kunde göra sig gällande. Ett samarbete av antydd art förefaller mig både önskvärt och nyttigt samt till bättnad för Riket och landskapet.

Jag har, Herr Landshövding, velat erinra om alla dessa omständigheter, emedan de så att säga utgöra den bakgrund, mot vilken landstingets prövning av nu förelagda ärenden torde komma att äga rum.

Herr Landshövding!

Jag kan försäkra Eder att landstinget, medvetet om sitt ansvar och väglett av omsorgen om den åländska befolkningens väl och bästa, nu och framdeles, samvetsgrant och i självstyrelselagens anda skall skrida till behandling av de urtima mötet i dag förelagda ärendena. - Jag anhåller, Herr Landshövding, att Ni till Republikens President, Regering och Riksdag ville framföra Ålands landstings värdsamma hälsning.

Ärade representanter!

Jag hälsar er alla hjärtligt välkomna till denna urtima session och meddelar samtidigt, att urtima mötets första plenum äger rum denna dag klockan 3 e.m.

(Högtidligheten avslutades klockan 12,30 e.m.)

P l e n u m onsdagen den 7 juni 1939 klockan 3 e.m.

(Plenum begynte klockan 3,10.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Föredrages för bordläggning:

Republikens Presidents skrivelse till Ålands landsting av den 3 juni 1939 angående de ärenden, som skola föreläggas urtima landstinget.

Landstingsmännen torde ha erhållit alla de bilagor, som åtfölja Presidents skrivelse. Är detta riktigt? (Ja-rop). Ärendet bordlägges till det plenum, som äger rum i morgon klockan 3 e.m., såframt utskottsval dessförinnan ägt rum, och kommer landstinget då att få mottaga ett meddelande från talmanskonferensen.

Nästa plenum är denna dag klockan 6. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 3,15.)

Plenum onsdagen den 7 juni 1939 klockan 6 e.m.

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Efter att ha rådfört sig med talmanskonferensen föreslår talmannen, att urtima mötet ville besluta om tillsättande av ett urtima landstingets lagutskott, och föreslår talmannen tillika att detta utskott skall bestå av 5 ordinarie medlemmar och 2 ersättare. Talmannens förslag förelägges nu landstinget och landstingsmännen äga uttala sig därom. Vinner förslaget landstingets godkännande, kommer att omedelbart ges tillkänna tidpunkten för inlämnandet av kandidatlistor. Jag ber landstingsmännen yttra sig om det här gjorda förslaget.

Vicetalman Holmberg: Jag för min del ber att få godkänna talmannens förslag.

Talmannen: Önskar någon annan uttala sig? Är diskussionen i denna del avslutad?

Ltn Häggblom: Då det här gäller att behandla ett lagförslag, erfordras också ett stora utskott. Alltså måste väljas utom ett lagutskott också ett stora utskott.

Talmannen: Detta ingår i talmannens plan. Men enligt gällande lag skall val av lagutskott försiggå i morgon och val av stora utskottet en senare, och har talmannen tänkt lämna ett meddelande om val av stora utskottet i morgon. Begäres ordet? Är diskussionen avslutad?

Jag låter då till protokollet anteckna, att landstinget har godkänt talmannens här framställda förslag. Är detta riktigt?

Kandidatlistor för val av lagutskott böra vara inlämnade till sekreteraren före klockan 12 i morgon, och kommer sekreteraren, eller notarien, att anträffas här mellan klockan 11,50 och 12. Samma regel följes som tidigare: inlämnas endast en lista, kommer vid ett senare plenum de uppställda att förklaras valda, de 5 första såsom ordinarie medlemmar och de 2 sista såsom ersättare. Inlämnas flere listor, kommer val att förrättas vid ett senare plenum, och kommer detta att försiggå enligt den proportionella valmetoden. Alltså: kandidatlista eller listor för val av 5 medlemmar

och 2 suppleanter i urtima landstingets lagutskott skola inlämnas till sekreteraren, eller notarien, före klockan 12 i morgon.

Nästa plenum är i morgon, torsdag, klockan 12 på dagen. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 6,25 e.m.)

Plenum torsdagen den 8 juni 1939 klockan 12 p.d.

(Plenum vidtog kl. 12,15.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Till först meddelas att vicetalman Mattsson företett sin granskade fullmakt, och är han sålunda berättigad att från och med nu deltaga i urtima landstingets arbete.

Vidare önskar talmannen meddela, att han till justeringsmän för urtima mötets protokoll kallar justeringsmännen vid lagtima landstinget, och skola sålunda såsom justeringsmän fungera vicetalman Johannes Holmberg, landstingsman Arthur Larson och landstingsman Jonatan Sjöblom.

För val av medlemmar i urtima mötets lagutskott har inlämnats fyra kandidatlistor. Dessa ha av sekreteraren blivit granskade och befunnits i behörig ordning uppgjorda.

Listan N:o 1 upptager landstingsmännen Brenning, Larson, Bengtz, Holmström, Oskar, Holmberg och Sjöblom. Listan N:o 2 upptager Johansson, Sjöblom, Bengtz, Larson och Holmström, Oskar. Listan N:o 3: Holmberg, Sjöblom, Bengtz, Brenning, Larson och Johansson, samt listan N:o 4 Mattsson, Herman. Då fyra kandidatlistor inlämnats, kommer val enligt den proportionella valmetoden att äga rum vid ett senare plenum.

Kandidatlistorna komma nu att mångfaldigas och framläggas på landstingsmännens bord, och anser jag att detta hinner göras till klockan 2, varför nästa plenum äger rum denna dag klockan 2 e.m. Plenum är nu avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,30.)

Plenum torsdagen den 8 juni 1939 klockan 2 e.m.

(Plenum vidtog klockan 2,15.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Föredragningslistan upptager ett enda ärende: Val av 5 ordinarie medlemmar och 2 suppleanter i urtima landstingets lagutskott.

Jag ber att få fästa landstingets uppmärksamhet vid att varje landstingsman har att bland de 4 listorna välja den, som han ämnar rösta på och sedan draga ett streck i högra hörnet. Andra beteckningar få icke förekomma på valsedeln. Valsedeln torde sedan vikas på vanligt sätt. Valet för rättas och valsedlarna inlämnas efter upprop.

(Valet sker.)

Talmannen konstaterar, att vid valet avlämnats 30 valsedlar. Talmannen uppdrager åt landstingsmännen Helin och Blomroos samt landstingets sekreterare och landstingets stenograf (direktör Eriksson) att verkställa uträkningen, och kommer jag, sedan plenum avslutats, att överlämna valsedlarna åt dessa fyra, som äro berättigade att tillkalla expert, ifall detta visar sig behöfligt.

Då jag i detta nu icke kan gå i god för att valresultatet är känt till plenum klockan 3, kommer nämnda plenum att äga rum i kväll klockan 6. Resultatet av valet kommer då att delgivas, varpå Presidentens skrivelse jämte tillhörande bilagor kommer att föredragas.

Nästa plenum är denna dag klockan 6 e.m. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 2,30 e.m.)

Plenum torsdagen den 8 juni 1939 klockan 6 e.m.

(Plenum vidtog klockan 6,15.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Till landstingets kännedom meddelas, att resultatet av det val, som förrättades vid ett tidigare plenum, nu föreligger, och har talmannen fått mottaga följande meddelande:

Röstuträkningen har givit till resultat, att till medlemmar i urtima landstingets lagutskott blivit valda:

Johannes Holmberg, eget jämförelsetal	9 2/5,	slutligt jämförelsetal	9 2/5
Hugo Johansson, " "	9 1/3	" "	9 1/3
Jonatan Sjöblom " "	9 1/6	" "	7 2/3
Herman Mattsson, " "	7	" "	7
Tor Brenning, " "	9	" "	5 3/4
Carl Bengtz, " "	7 2/3	" "	4 3/5
Arthur Larson, " "	7 1/10	" "	3 5/6

På grund av valresultatet förklaras härmed valda till ordinarie medlemmar i landstingets urtima lagutskott landstingsmännen Holmberg, Johansson, Sjöblom, Mattsson, Herman, och Brenning samt till deras ersättare landstingsmännen Bengtz och Larson. Jag uppmanar lagutskottets äldste medlem att vid första tillfälle sammankalla utskottet till konstituerande möte.

I anslutning till vad talmannen anförde i går, då beslut fattades om tillsättande av urtima landstingets lagutskott, föreslår talmannen nu att urtima mötet ville tillsätta landstingets stora utskott, bestående av 10 ordinarie medlemmar och 2 suppleanter. Detta är talmannens förslag, som nu underställes landstingets behandling i och för godkännande. Begäres ordet? Då ingen anhåller om ordet, låter jag anteckna till protokollet, att landstinget godkänt talmannens här gjorda framställning. Är detta riktigt?

Beträffande justerings- och expeditonsutskottet, som har att slutligt utforma de beslut, som landstinget kommer att fatta, tillåter sig talmannen föreslå, att samma förfarande iakttages som vid urtima landstinget senaste höst, nämligen att lagtima landstingets justerings- och expeditonsutskott också skall taga denna sak om hand. Därmed undsluppe man att välja ett särskilt utskott. Om detta förslag torde landstingsmännen uttala sig. Antecknas att talmannens här gjorda förslag beträffande justerings- och expeditonsutskott blivit av landstinget godkänt. Är detta riktigt? Godkännes.

- - -

Talmannen: Föredrages för remiss:

Republikens Presidents skrivelse till Ålands landsting av den 3 juni 1939 angående de ärenden, som skola föreläggas urtima landstinget.

Ltn Brenning: Då i Republikens presidents skrivelse avsedda lagar,

som numera äro antagna av riksdagen, ännu inte ha kommit landstinget tillhanda, skulle jag anse det mest lämpligt att uppskjuta remissen av Republikens presidents skrivelse till landstinget fått dessa aktstycken och således kan samtidigt få remittera också dem. Jag skulle föreslå bordläggning.

Talmannen: Ltn Brenning föreslår att Presidentens skrivelse och vad därmed hör samman bordlägges till dess landstinget fått emottaga de ytterligare skrivelser, vilka i går förebådades av landshövdingen, då han öppnade detta urtima möte.

Ltn Blomroos: På enahanda grunder som landstingsman Brenning har framhållit, så ber jag att få understöda förslaget.

Talmannen: Då förslag om bordläggning blivit framställt och vunnit understöd, ber jag de anmälda talarna uppehålla sig enbart vid denna angelägenhet.

Ltn Paulson: På grund av de motiv, som framfördes av landstingsman Brenning, så understöder jag hans förslag om bordläggning.

Vicetalman Mattsson: Då diskussionen inte får röra sig om saken, avstår jag från uttalande.

Ltn Holmqvist: Jag avstår.

Talmannen: Enligt gällande föreskrifter skall ett ärende bordläggas, då förslag därom blivit framställt och understött. Alltså bordlägges ärendet.

Så följer att avgöra till vilken tidpunkt ärendet skall bordläggas. Ltn Brenning föreslår att föreliggande ärende skall bordläggas till dess Republikens Presidents skrivelse med riksdagens beslut har kommit landstinget tillhanda och i föreskriven ordning föredragits. Godkänner landstinget detta förslag eller göres annat förslag? Då ingen begärt ordet, antecknas till protokollet, att även i denna del ltn Brennings förslag blivit av landstinget omfattat.

Ytterligare vill talmannen meddela, när beslut nu föreligger att tillsätta urtima landstingets stora utskott, att kandidatlista eller listor böra inlämnas före klockan 12 i morgon. Kandidatlistorna böra upptaga behörigt antal namn, varvid de 10 första i röstetal, sedan v alet verkstälts, förklaras valda till ordinarie medlemmar och de 2 därnäst i röstetal varande till ersättare. Sekreteraren eller notarien kommer att anträffas här i morgon mellan klockan 11,50 och klockan 12 på dagen, och böra listorna då i behörigt skick vara till honom inlämnade. Samtidigt upprepas vad talmannen sade i går: inlämnas endast en kandidatlista och denna befinnes vara i behörigt skick och inom föreskriven tid inlämnad, komma de å listan upptagna att vid ett senare plenum förklaras valda. Inkomma flere listor, förfares på samma sätt som denna dag vid val av medlemmar i urtima mötets lagutskott. Kandidatlistorna skola vara inlämnade före klockan 12 i morgon till sekreteraren eller notarien.

Nästa plenum äger rum i morgon, fredag, klockan 12 på dagen. Plenum är nu avslutat.

(Plenum avslutades klockan 6,25 e.m.)

P l e n u m fredagen den 9 juni 1939 klockan 12 p.d.

(Plenum begynte klockan 12,15.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

För val av medlemmar i urtima landstingets stora utskott skulle enligt talmannens förut gjorda meddelande kandidatlistor inlämnas före klockan 12 i dag. Före denna tidpunkt har inlämnats endast en lista, och vid företagen granskning har densamma befunnits i behörigt skick. Listan upptager följande namn: Lundqvist, Häggblom, Helin, Påvals, Paulson, Larson, Nordström, Olofsson, Wilén, Lennart Mattsson, Carl Holmström och Axel Åkerfelt. Då endast en kandidatlista inlämnats, komma de å listan upptagna att förklaras valda, de 10 första till ordinarie medlemmar och de 2 sista till suppleanter, och kommer detta att ske vid ett plenum, som äger rum denna dag klockan 12,45.

Nästa plenum äger rum i dag klockan 12,45. Plenum är nu avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,20 e.m.)

Plenum fredagen den 9 juni 1939 klockan 12,45 e.m.
(Plenum vidtog klockan 12,50.)

Talmanen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställles.)

Föredragningslistan vid detta plenum upptager blott ett ärende:

Val av 10 ordinarie medlemmar och 2 suppleanter i urtima landstingets stora utskott.

Med hänvisning till vad talmanen meddelade vid senaste plenum, förklaras härmed valda till ordinarie medlemmar i urtima landstingets stora utskott följande landstingsmän: Lundqvist, Jac., Häggblom, Evald, Helin, K.A., Påvals, Paul, Paulson, Paul E., Larson, Arthur, Nordström, Ivar, Olofsson, Elis, Wilén, Wilh., Mattsson, Lennart. Dessa tio bliva ordinarie medlemmar i stora utskottet. Deras ersättare bliva Holmström, Carl, och Åkerfelt, Axel. Dessa äro sålunda valda till ersättare. Jag ber att det nu valda stora utskottets äldste ledamot sammankallar medlemmarna till konstituerande möte, varvid val av ordförande och viceordförande äger rum, och emotser talmanen sedermera meddelande om valets utgång. Enahanda uppmaning har tidigare riktats till lagutskottet.

Nästa plenum är i morgon klockan 12. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,55 e.m.)

Plenum lördagen den 10 juni 1939 klockan 12 p.d.

(Plenum vidtog klockan 12,10.)

Talmanen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställles.)

Landshövding Österberg: Jämte försvarsministeriets skrivelse N:o 5357 1939 av den 9 juni detta år har till landshövdingeämbetet för att till urtima landstinget överlämnas överlämnats följande skrivelse:

"Till Ålands landsting.

Till Ålands landsting överlämnas härjämte i det avseende 36 § i lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj 1920, stadgar den av Riksdagen den 6 innevarande juni antagna och till Republikens President den 7 i samma månad överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar. Helsingfors, den 9 juni 1939.

Republikens President

Kyösti Kallio.

Försvarsminister Juho Niukkanen."

Vidare har justitieministeriets skrivelse N:o 990 av den 9 juni detta år till landshövdingeämbetet överlämnats, för att till Ålands urtima landsting överlämnas, följande skrivelse:

"Till Ålands landsting.

Till Ålands landsting överlämnas härjämte i det avseende 7 § i lagen den 11 augusti 1922, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning, samt 7 § i lagen den 1 april 1938 om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland, stadgar, de av Riksdagen den 6 innevarande juni antagna och till Republikens President den 7 juni överlämnade lagarna om ändring av förenämnda lagar. Helsingfors den 9 juni 1939.

Republikens President

Kyösti Kallio.

Justitieminister A. E. Rautavaara."

Skrivelserna åtföljas av riksdagens svar på irfågavarande propositioner.

Talmannen: Med föreliggande nu till landstinget överlämnade lagförslag skall förfaras på sätt landstingsordningen och självstyrelselagen närmare föreskriver.

Herr Landshövding! Herr Lantråd! Ärade landstingskamrater!

Med anledning av att nu föreligger av riksdagen antagen lag om värnplikt och ändring av § 5 i garantilagen ber jag att få yttra några ord.

När jag - märk väl som lekman, icke som en jurist - läste kallelsen till detta urtima möte, tillhögade jag mig den uppfattningen, på grund av 1 mom. uti densamma, att landstinget skulle försättas i tillfälle att avgiva utlåtande beträffande regeringens propositioner i föreliggande lagstiftningsärenden. Jag syftar härmed främst på värnpliktslagen. Slutet av kungörelsen stärkte mig i denna uppfattning. Jag läste det nämligen så att det i ett senare skede tillkomme landstinget att taga slutlig ställning till dessa lagförslag enligt § 36 mom. 1 i självstyrelselagen. Jag hade, som sagt, tänkt mig, att urtima landstinget skulle bli i tillfälle att till Riksdagen överlämna ett motiverat utlåtande inrymmande de anmärkningar landstinget tilläventyrs ansett sig böra göra. Nu är saken den att denna

möjlighet är utesluten och landstinget har faktiskt försatts i ett tvångsläge, där det gäller att säga ja eller nej. Huru landstingets beslut än kommer att utfalla, måste man se det mot bakgrunden av vad jag nyss anfört. Jag finner det framgå av Riksdagens behandling av detta ärende, att man icke har bemödat sig om att genom en hänvändelse i god tid till landstinget söka åstadkomma en samförståndslösning, en lösning, som kunde tillfredsställa både riket och landskapet Ålands befolkning, här representerad av sitt landsting. Denna möjlighet är nu, som jag redan sade, utesluten.

Man kan göra den invändningen mot vad jag nyss sagt att beträffande § 5 i garantilagen och verkställighetslagen samma anmärkning kunde göras. Jag gör den dock icke, och detta grundar sig därpå att Ålands landsting tre särskilda gånger, första gången redan år 1922, dels till Republikens President direkt, dels till Finlands riksdag inkommit med förslag till ändring av § 5 liksom ock avgivit utlåtande beträffande verkställighetslagen. I detta fall har landstinget sålunda redan för lång tid tillbaka varit i tillfälle att giva sin mening tillkänna. Denna mening har nu vunnit beaktande och jag tar för givet, att paragrafen nu har sådan lydelse att den överensstämmer med vad landstinget tidigare föreslagit, liksom jag också tar för givet, att verkställighetslagen befinner sig i analogi med ändringen av § 5 och sålunda tillfredsställer det åländska landstingets krav uti detta avseende.

Jag har, som sagt, velat erinra om detta för att få en bakgrund för det åskådningssätt, som jag personligen uppbar.

Landshövding Österberg: Med anledning av talmannens anförande vill jag framhålla att regeringen icke har någon laglig skyldighet att bereda landstinget tillfälle taga del av ifrågavarande proposition. Kungörelsens stilisering ger icke heller talmannen rätt att draga en sådan slutsats att regeringen därmed förpliktat sig att inhämta landstingets uppfattning om propositionerna. Kungörelsens ordalydelse endast möjliggör ett sådant steg, om förhållandena så utvecklats sig att tillfälle därtill givits och regeringen så önskat.

Talmannen: Till kännedom meddelas att landstingets lagutskott till ordförande valt landstingsman Brenning och till viceordförande landstingsman

Jonatan Sjöblom och att stora utskottet till sin ordförande valt landstingsman K.A. Helin och till sin viceordförande landstingsman Paul E. Paulson.

Nästa plenum äger rum denna dag klockan 3 e.m., och kommer då för bordläggning att föredragas de skrivelser och lagförslag, som nu blivit till landstinget överlämnade.

Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,25 e.m.)

P l e n u m lördagen den 10 juni 1939 klockan 3 e.m.

(Plenum vidtog klockan 3,15.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkatälles.)

Föredrages för bordläggning första ärendet:

Republikens Presidents skrivelse av den 9 juni 1939 till Ålands landsting med den av Riksdagen den 6 innevarande juni antagna och till Republikens President den 7 i samma månad överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Ärendet bordlägges till det plenum, som äger rum instundande måndag klockan 12 på dagen.

- - -

Talmannen: Föredrages andra ärendet:

Republikens Presidents skrivelse av den 9 juni 1939 till Ålands landsting med de av Riksdagen den 6 innevarande juni antagna och till Republikens President den 7 i samma månad överlämnade lagarna

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Även detta ärende bordlägges till det plenum, som äger rum instundande måndag klockan 12 p.d.

Nästa plenum hålles om måndag klockan 12 p.d. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 3,17 e.m.)

Plenum måndagen den 12 juni 1939 kl. 12 p.d.
(Plenum vidtog kl. 12,15.)

Talmanen: Plenum börjar. Upprop. (Upprop verkställes.)

Föredrages för remiss till urtima landstingets lagutskott, för det första:

Republikens Presidents skrivelse till Ålands landsting av den 3 juni 1939 angående de Årenden, som skola föreläggas urtima landstinget, samt för det andra:

Republikens Presidents skrivelse av den 9 juni 1939 till Ålands landsting med den av Riksdagen den 6 innevarande juni antagna och till Republikens President den 7 i samma månad överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Det synes talmanen mest sakenligt, att första och andra Årendet på föredragningslistan behandlas i ett sammanhang såsom oskiljaktigt hörande samman. Godkännes talmannens förslag?

Vicetalman Mattsson: Då jag inte har klart för mig, i vilket avseende Republikens Presidents skrivelse till landstinget remitteras till lagutskottet, ber jag att få fråga därom. Enligt Landstingsordningens 26 § äger lagutskottet avgiva betänkande över de till detsamma överlämnade förslagen angående antagande av allmän lag eller stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av landskapslag. Och i Arbetsordningens 11 § heter det: Betänkande i Årende, som av utskottet behandlas, skall kortfattat uppsättas och betänkandet bör avslutas med kläm innehållande utskottets förslag. Nu har jag inte klart för mig, i vilket avseende lagutskottets beredning av presidentens skrivelse är erforderlig och vilket förslag lagutskottet i anledning av skrivelsen skall göra. Jag anser, att denna skrivelse inte bör remitteras till utskottet. Den är ett meddelande från presidenten till landstinget om varför vissa lagförslag ha överlämnats och vilka principer, som för regeringen och presidenten ha varit vägledande. Det är lagförslagen som sådana, som böra remitteras till lagutskottet och inte denna skrivelse och inte heller presidentens övriga skrivelser.

Jag motsätter mig alltså remiss av presidentens skrivelse till landstingets lagutskott.

Landshövding Österberg: Jag vill först ge ett meddelande. I tidningspressen har ingått en notis att Republikens President skulle ha fastställt riksdagens beslut beträffande ifrågavarande lag. Detta är icke riktigt. För Presidenten har endast föredragits lagen för remiss till Ålands landsting.

Jag avsåg även att yttra mig precis om samma sak som vicetalman Mattsson. Presidentens skrivelse innefattar ett meddelande till landstinget. Det är därför icke blott olämpligt utan även icke överensstämmande med landstingsordningen att remittera denna till lagutskottet.

Talmannen: När talmannen upptagit ärendet på föredragningslistan, har han erinrat sig gällande föreskrifter, nämligen att Presidentens skrivelser med framställning skall i landstinget föredragas och följaktligen också remitteras. (§ 40 mom. 2 L.O.) Det är väl att märka, att det icke är Republikens Presidents skrivelse utan regeringens proposition till riksdagen, som i landstingets första skede blivit överlämnade. Först senare har riksdagens beslut blivit överlämnat. Med ledning härav har jag ansett, att ärendet bör upptagas på sätt här angivits. Jag har ingen rätt och ingen möjlighet att uttala mig om, huru lagutskottet har att förfara, när ärendet eventuellt kommer till sagda utskott.

Landshövding Österberg: Jag önskar komplettera mitt yttrande. Jag anser det naturligtvis ingalunda omöjligt att till lagutskottet remittera den proposition, som åtföljde den i punkt 1 nämnda skrivelsen.

Talmannen: Talmannen vill här säga, att han främst tagit sikte på propositionerna. Det är dem som Presidenten har skickat och de åtföljas av en skrivelse. Detta synes mig vara en andra rangens fråga. Men då Republikens President tillställt landstinget regeringens propositioner, böra de också komma under lagutskottets prövning.

Vicetalman Mattsson: Fortfarande har jag inte blivit övertygad om det riktiga i att presidentens skrivelse remitteras till lagutskottet. Till lagutskottet remitteras de lagar, som riksdagen godkänt, och likaså regeringens proposition och grundlagsutskottets utlåtande och försvarsutskottets och stora utskottets betänkande, varur lagutskottet kan inhämta, vad

-19-

som har förekommit, då beslutet tillkom. Men beträffande presidentens skrivelse som sådan måste jag på det allra bestämdaste motsätta mig, att den remitteras till utskottet, ty utskottet kan icke negligera det uppdrag, som landstinget givit detsamma, nämligen att bereda de hrenden och de handlingar, som till detsamma remitteras, och jag har inte hört ännu, att ens Finlands riksdag skulle tillåta sig någon kritik utav de skrivelser, som presidenten överlämnar till riksdagen. Regeringens meddelanden däremot diskuteras alltid och regeringens vara eller icke vara kan vara beroende på riksdagens förhållande till de meddelanden, som regeringen lämnar. Men presidentens skrivelser ligga på ett helt annat plan och äro undandragna parlamentets detaljbehandling.

Talmannen: Det förefaller mig som om vicetalman Mattsson skulle ha förbisett vad landshövding Österberg senast yttrade och det som talmannen anfört. Det är propositionerna som det här främst är fråga om. Här står också skrivelse, emedan skrivelserna hänvisar till propositionerna. Det är propositionerna som böra föreläggas lagutskottet. Detta är talmannens uppfattning. Landstingsmännen få diskutera denna sak. Begäres ordet?

Då vicetalman Mattssons förslag under den diskussion, som talmannen berätt landstinget möjlighet till, icke har vunnit understöd, behandlas ärendet på sätt talmannen här antytt.

Nu följer diskussion, och ber jag de talare, som önska begagna sig av ordet, därom anmäla. Begäres ordet? Anhåller någon om ordet?

Vicetalman Holmberg: För min del anser jag, att då denna fråga är av så stor vikt och betydelse, det är nödvändigt, att landstinget uttalar sig, i vilken riktning landstinget önskar, att lagutskottet skall behandla denna för Åland synnerligen viktiga fråga.

Talmannen: Begäres ordet? Landstinget har sålunda beslutat remittera sagda ärende till sitt lagutskott.

- - -

Talmannen: Föredrages tredje ärendet:
Republikens Presidents skrivelse av den 9 juni 1939 till Ålands landsting med de av Riksdagen den 6 innevarande juni antagna och till Republikens President den 7 i samma månad överlämnade lagarna:

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Ärendet föredrages nu för remiss till urtima mötets lagutskott. Begäres ordet? Utan diskussion har landstinget beslutat remittera sagda ärende till sitt lagutskott.

Tiden för nästa plenum kan talmannen icke nu utsätta, och komma landstingsmännen var för sig att i sinom tid erhålla meddelande därom. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,40 e.m.)

Plenum onsdagen den 14 juni 1939 klockan 6 e.m.

(Plenum begynte klockan 6,10.)

Talmannen: Plenum börjar. Upprop. (Upprop verkställes.)

Vicetalman Holmberg har anhållit om ledighet från detta plenum. Kan detta beviljas? (Beviljas.)

Ltn Paulson anhåller hos Ålands landsting att bliva befriad från att taga del i onsdagens och torsdagens plena på grund av privata angelägenheter. Kan denna anhållan beviljas? (Ja.) Godkännes.

Föredrages för bordläggning:

Lagutskottets betänkande N:o 1/u.l.1939 i anledning av de av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens President överlämnade lagarna

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Talmannen föreslår att ärendet bordlägges till det plenum, som äger rum i morgon, torsdag, klockan 12 på dagen. Godkännes talmannens förslag?

Nästa plenum är i morgon klockan 12 p.d.

Vicetalman Mattsson: I anseende till den synnerliga betydelse, som bör

tillkännas de lagförslag, som nu äro förelagda landstinget, ber jag att få föreslå, att landstinget nu ville ajournera sitt sammanträde till den första inkommande augusti. Då regeringens representant, herr landshövdingen är närvarande, vådjar jag till honom, huruvida han för sin del kan gå med på en sådan ajournering. Jag menar nämligen, att inte regeringen uppfattar det som ett negligering av det uppdrag, som presidenten har förelagt landstinget.

Jag ber att få understryka, att det är synnerligen betydelsefullt, att landstingsmännen få god tid på sig att grundligt övertänka sitt ställningstagande till detta lagförslag och de konsekvenser detta ställningstagande sedan kommer att inre bära. Visserligen hade jag kunnat föreslå en kortare tid, men med tanke på att höskörden infaller efter antagligen tre veckor eller så, så anser jag, att det för mycket skulle inkräkta på jordbrukarnas intresse, om landstingets nästa sammanträde skulle bestämmas till en tidpunkt, då höskörden är i full gång. Men den 1 augusti räknar jag med att under normala förhållanden höskörden är undanjord, och sädesskörden har ännu inte börjat, så att för jordbrukarnas vidkommande skulle det inte vara något hinder för att komma till landstinget då.

Jag ber ännu att få säga, att jag hoppas det inte går nu likasom senaste höst, då landstinget beslöt om lagen angående lösen av fastighet och endel landstingsrepresentanter anhöllo om rådrum men det framhölls, att förslaget kom fram vid ett olämpligt skede av ärendets behandling. Denna anmärkning torde icke kunna göras nu. Och jag hoppas, att landstingsrepresentanterna var och en för sig nu böra kunna vara med på att man icke fattar något förhastat beslut.

Landshövding Österberg: Då fråga om ajournering nu väckts och jag har anledning förutsätta, att landstingets medlemmar ha intresse av ett uttalande i saken från min sida, ville jag som min egen uppfattning framhålla följande:

Om landstinget önskar bereda lagutskottet tillräckligt rådrum att fördjupa sig i ifrågavarande lagstiftningsärende, nämligen frågan om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar, och landstinget anser lämpligt att under tiden ajournera mötet till en viss dag längre fram, så ser jag inte något hinder härför. Då för lagutskottets arbete en tid av ca en månad skäligen bör förslås, så måste jag stanna vid, att en ajourne-

ring icke gärna bör ske på längre tid än en månad.

Ltn Paulson: Jag anser, att det hade varit mera riktigt, om landstinget man Mattsson i Finlands riksdag hade anhållit om ajournering vid behandlingen av dessa lagar. Jag vill inte uttala mera.

Ltn Lundqvist: Jag är också av samma åsikt som vicetalman Mattsson, att landstinget nu skulle kunna bereda lagutskottet en längre tid för att betänka sig i denna fråga. Det är ju icke så särdeles brådskande med antagandet av denna lag, varför en ajournering, under vilken var och en skulle kunna sätta sig i frågan mycket noggrant, förrän man fattar något beslut, skulle kunna vara på sin plats. Det är för mig synnerligen pinsamt att gå här dag ut och dag in och vänta på ett utslag och uppbära arvode, som man ingenting gör för, därför anser jag, att en ajournering, då ingen brådskan finnes med lagutskottets utlåtande, borde om möjligt beredas till den dag, som vicetalman Mattsson föreslog.

Ltn Holmqvist: Landstinget har haft tid på sig nästan en hel vecka att fundera på denna sak, huruvida dessa lagförslag skola behandlas i laga ordning genast eller om landstinget skall taga en längre tid på sig för dess behandling. Visserligen är det riktigt att detta ärende om ajournering icke tidigare behandlats på plenum, men landstingsmännen ha tidigare vid ett privat sammanträde genom omröstning beslutit att behandla dessa frågor i laga ordning och att landstinget skall sitta tills ärendena bli färdigt behandlade. Det ser ut som om vi icke skulle veta vad vi vill mera. Den ena dagen säger vi ett och den andra dagen ett annat.

Jag kan icke vara med om ajournering, enär vi en gång redan ha fattat beslut om att ärendet skall behandlas.

Ltn Helin: Jag vill understöda det gjorda ajourneringsförslaget, som här framställdes av vicetalman Mattsson, så att lagutskottet får bättre tid på sig att komma med sitt betänkande. Lagutskottets ordförande begärde i går redan, när frågan var före på ett privat möte, en ajournering på tre veckor för att få tillfälle att begära expertutlåtande, men landstingsmännen voro då inte villiga att bevilja så långt rådrum utan beslöt inkrykta på lagutskottets arbete. Jag kan emellertid inte finna att detta är riktigt.

Och inte heller kan jag finna, att landstinget icke skulle kunna besluta om ajournering därför att förslaget kommer upp nu. Vi voro ju ense om en viss ajournering i går, det var bara tiden som vi inte kom överens om, den lämnades öppen. Så förstod jag saken åtminstone.

Ltn Fusell: Ja, beträffande landstingsman Herman Mattssons förslag, att ärendet i dess nuvarande läge skulle ajourneras, ville jag yttra som min tanke, att det var synnerligen konstigt, hans förslag. Jag vill understöda herr Paulson eller har samma tanke som herr Paulson, att landstingsman Mattsson har haft synnerligen rikligt tillfälle att komma till klarhet med sig själv, med sitt ställningstagande till dessa lagar, i Finlands Riksdag.

Beträffande herr Lundqvists motivering för en ajournering vill jag uppmana honom att titta på föredragningslistan, enär redan utlåtande föreligger från lagutskottet. Det är således, detta vårt lagutskott, i verksamhet med beredningen utav föreligganden ärenden och vi ha nu dess utlåtande för arbete i landstinget, som sedan går till stora utskottet. Vi äro således inte här enbart på semester dessa dagar.

Beträffande herr Landshövdingens tillbud att förorda ajournering har jag den uppfattningen, att landstinget inte, när det inte i landstingsordningen finnes något stadgande om ajournering under urtima landsting, huru då skall förfaras, under så osäkra och omöjliga förhållanden som nu bör skapa ett prejudikat och hos landshövdingen anhålla om sådan ajournering, ifall den var behöflig. Landstinget har enligt mitt förmenande under hela den tid frågan behandlats kunnat pröva sig fram till en uppfattning. Det säges i ordspråket, att tillbudna tjänster böra försmås, och jag skulle tycka, att det här skulle ha sin tillämpning.

Jag motsätter mig på det bestämdaste, att en ajournering nu sker, synnerligast då, som herr Holmqvist påminde det glömska landstinget, beslut i går fattades under ett privat möte, att ingen ajournering skulle ske.

Ltn Vilén: Jag vill understöda ltn Paulsons yttrande, men jag vill inte heller vidare ingå på denna detalj.

Jag vill såsom min ståndpunkt till detta förslag uttala, att jag är emot ajournering, då nu lagutskottet redan har tagit itu med ärendet. Ärendet har kanske slutbehandlats redan av lagutskottet, och då är det ingen idé

att nu ajournera landstinget. Hade lagutskottets ordförande nu framfört önskan om ajournering, då hade jag kunnat fundera på det, men då han icke uttalat något sådant, så tycker jag att ärendet skall ha sin gång. Vi ha kanske redan i morgon lagutskottets betänkande på bordet.

Jag motsätter mig på det bestämdaste ajournering.

Ltn Bengtz: Vid det privata mötet, som hölls härom kvällen, hade jag den uppfattningen, att vi skulle kunna ajournera behandlingen till den 26 juni, men detta allra längst, ty vi böra få ärendet slutbehandlat inom juni månad. Men majoriteten höll då på att behandlingen skulle fortsätta, och detta håller jag naturligtvis nu då på. Vi kunna inte skjuta upp ärendets behandling till juli månad. Landshövdingen säger ju här, att detta är den längsta tid, en månad. Men då blir det ju mitt i juli och då ha vi höbärgrningen, och sedan kommer plöjningsarbete och dylikt hela tiden.

De ärenden, som nu äro före, ha för övrigt landstingsmännen litet var följt med hela tiden alltifrån hösten. Vi känner till det från behandlingen i riksdagen, vi känner till dessa lagförslag sedan flere månader tillbaka. Jag anser därför att utskottet borde vara inne i saken redan och bör kunna fatta sitt beslut.

Representanten Sundström: Å ena sidan ville jag säga, att skall vi sammankallas efter en månad, så är det en rätt så svår tidpunkt för oss jordbrukare. Men å andra sidan kommer man i ett annat, kanske ännu svårare dilemma, det att lagutskottets majoritet och ordförande anhållit om rådrum för att få expertutlåtande och landstinget avböjer. Det har alltid haft den allra största betydelse för mig, vad man från kompetent håll har sagt, varför jag tycker, att landstingsmännen äro skyldiga att så begå, att lagutskottet får den tid det behöver för att kunna grundligt förbereda saken. Jag skulle inte våga vara så självmedveten, att jag skulle säga, att jag ligger inne med kunskap i alla de paragrafer och allt det, som med denna sak sammanhänger och åtaga mig ansvaret för mitt landskaps framtid och genom det avgörande, som här ligger i vågskålen. Jag vågar icke taga ansvaret på mina skuldror utan att ha givit dem rådrum, som ha de största förutsättningarna att kunna förbereda ärendet. Men jag vill nog påpeka, att det betyder för det största antalet här närvarande en stor uppoffring att samlas vid tiden för höskörden. Det blir nog inte ro-

ligt för oss att fara in hit efter en månad och sitta här en vecka eller kanske mer. Men nog skall vi självfallet komma, om så behöves.

Ltn Brenning: Jag har tidigare vid enskild sammankomst uttalat såsom lagutskottets mening, att lagutskottet skulle behöva beredas en frist på cirka 3 veckor för att noggrant kunna tränga in i de spörsmål, som förelagts utskottet. Då det emellertid framgår, att det för de flesta landstingsmän skulle vara så gott som omöjligt att kunna sammankomma till fortsatt session efter cirka 3 veckor, så har jag under sådant förhållande icke velat vidhålla detta krav om uppskov, utan för min del funnit mig i att fortsätta arbetet och också utlovat betänkande senast instundande måndag.

Under nuvarande förhållande torde det icke finnas någon utsikt att få en ajournering till en lämplig tidpunkt, såvitt jag förstår.

Ltn Lundqvist: På grund av vad nu ordföranden i lagutskottet har framfört så skulle jag anse det vara ytterst oklokt av landstinget att vägra ge sitt bifall till ajournering. Det framgår tydligt, att lagutskottet anser det nödvändigt att få rådrum för behandlingen av detta kående, och efter vad herr Brenning nu här framhåller, så är det endast därför att det befunnits vara en olämplig tidpunkt att ajournera landstinget på tre veckor som han har gått in på att försöka få betänkandet färdigt. Då, när så är förhållandet, drager jag i tvivelsmål huruvida betänkandet blir så grundligt gjort som det bör bli, om det nu genast skall slutbehandlas, då lagutskottet tidigare ansett att det skulle behöva tre veckor på sig.

Jag vill bemöta ltn Husell därmed, att jag aldrig personligt går åt någon landstingsman här i landstinget, därjämte har jag mycket väl läst igenom vad som ligger på bordet. Jag behöver således inte bli påmint där om och jag anhåller om att icke personligen flere gånger bliva utsatt för citeringar och uttalanden.

Ltn Johansson: När lagutskottets ordförande och vicetalman Mattsson i lagutskottet anhöllo om ett rådrum, så ansåg jag mig icke såsom medlem i lagutskottet ha orsak att motsätta mig detta. Men nu är saken nog annorlunda. Lagutskottet har gått in på behandlingen och jag anser, att det har kommit så långt, att ett uppskov numera är omotiverat.

Vicetalman Mattsson: Just detta, det skede, i vilket hrendet nu befinner sig i lagutskottet, motiverar dessmera ett uppskov. Det är naturligtvis så, att de herrar eller medlemmar av lagutskottet, som diktera lagutskottets beslut, äro bergfasta på att deras uppfattning är den riktiga. Jag vill inte förnärma dessa medlemmar utav lagutskottet, men jag kan här inte avhålla mig ifrån att på grund av de erfarenheter från tidigare händelser i landstinget säga, att jag inte kan taga för blance allt, vad som här föres fram och allt vad lagutskottets medlemmar påstå. Därför är jag synnerligen angelägen om att få anlita annan sakkunskap för att därigenom jämföra diskussionen inom lagutskottet och den uppfattning, som sakkunskapen kan komma till om ifrågavarande lagförslag.

Talmannen: Är diskussionen avslutad? Sedan förslaget vunnit understöd, kommer det att upptagas för behandling och avgörande vid det plenum, som äger rum i morgon klockan 12.

Nästa plenum hålles torsdagen den 15 juni klockan 12, varvid behandlas vad redan tidigare blivit angivet, och därtill det senast väckta förslaget.

Nästa plenum är i morgon klockan 12 på dagen. Plenum är avslutat.
(Plenum avslutades klockan 6,40 e.m.)

P l e n u m torsdagen den 15 juni 1939 klockan 12 p.d.

(Plenum vidtog klockan 12,10.)

Talmannen: Plenum börjar. Upprop. (Upprop verkställes.)

Hos landstinget anhåller ltn Eriksson om befrielse på grund av enskilda angelägenheter från landstingets plena under återstoden av denna dag samt från fredagens, lördagens och måndagens plena. Kan denna anhållan beviljas. Bifalles.

Föredrages för första behandling:

Lagutskottets betänkande N:o 1/u.l. 1939 i anledning av de av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i denna månad till Republikens President överlämnade lagarna

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningensrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Beträffande gången av ärendet vill talmannen ge tillkänna, att han tager upp punkt a) skilt för sig och punkt b) skilt för sig, emedan ärendet gäller två skilda lagförslag. Diskussion är tillåten. Sedan denna avslutats, remitteras ärendet jämlikt landstingsordningen till dess stora utskott. Begäres ordet?

Alltså ha vi först punkt a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning. Begäres ordet?

Ltn Paulson: Det saknas visserligen en bestämmelse rörande bolag i paragrafen, men jag antager, att de som vederbör nog ha bevakat detta och inte kunnat komma till ett bättre resultat, så att jag för min del kommer vid den fortsatta behandlingen att rösta för lagens antagande.

Talmannen: Vad som här är rubricerat under punkt a) hänskjutes till stora utskottet för att där undergå föreskriven behandling.

Punkt b) angående ändring av lagen om utövande av lösningensrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland. Härmed förfares på samma sätt. Begäres ordet? Landstinget har sålunda utan diskussion beträffande punkt b) beslutat remittera lagförslaget till stora utskottet.

- - -

Talmannen: Föredrages för enda behandling:

Vicetalman Herman Mattssons förslag om urtima mötets ajournering.

Denna fråga framställdes i går, och då den erhöll understöd, har talmannen ansett det riktigt att nu upptaga den till behandling och avgörande, och vill jag då på förhand säga, att jag delar upp frågan i tvenne punkter, sålunda att till först behandlas frågan om ajournering. Vinner förslaget om ajournering landstingets godkännande, upptages sedan frågan om tidpunkten, emedan i går gjordes två skilda förslag. Godkännes talmannens förfarande beträffande behandlingen? (Ja.) Alltså taga vi först frågan om ajournering. De landstingsmän, som önska ordet, torde uttala sig.

Ltn Bengtz: Likasom i går anser jag också nu att någon ajournering icke borde förekomma. När vi nu ha hållit på så länge här, anser jag att behandlingen kan fortsätta.

Ltn Paulson: På grund av de motiv, som ltn Bengtz här anförde, så understöder jag hans förslag.

Ltn Wilén: Jag vill också understöda ltn Bengtz.

Talmannen: Ja, jag emotser nu att förslagsställaren, när kändet kommit under föreskriven behandling, återhämtar sitt förslag, ifall han icke därifrån avstår.

Vicetalman Mattsson: Jag räknade inte med att jag skulle behöva framställa förslag nu, emedan det hade vunnit understöd vid plenum i går, men om talmannen fordrar, att samma förslag nu skall upprepas ånyo, ber jag då att få föreslå, under den motivering, som jag i går anförde, att landstinget ville ajournera behandlingen av lagen om ålänningarnas deltagande i rikets och landskapets försvar till den 1 inkommande augusti.

Representanten Sundström: Det har inte varit kutym inom landstinget att ajournera en bordläggning, och därför trodde jag, att det understöd jag i går skänkte vicetalman Mattsson skulle ha sitt berättigande också för i dag, men vill då ånyo upprepa det med samma motivering, som jag i går anförde. Men nu vill jag dessutom mera precisera mitt uttalande om behovet av en ajournering. Jag anser, att denna fråga kommer att så djupt ingripa i landskapets och befolkningens självstyrelse, att jag absolut fordrar eller som min önskan ville uttala förhoppningen att landstinget ajournerar sitt möte, för att grundligt överväga alla på saken verkande förhållanden. Och oaktat landshövdingen här sagt, att en ajournering skulle kunna äga rum för högst en månad, så vill jag understöda Herman Mattsson och säga, att jag uttalar förhoppningen, att den må kunna ske till den 1 augusti, så att ingen här på grund av kända tanken på egen näring skulle se sig förhindrad att vara med om ajourneringen. Tiden vid 1 augusti är ju sådan, att vi borde kunna, såsom läget nu är, då samlas ånyo i en för landskapet så synnerligen viktig fråga. Jag var i tillfälle att vid en sammankomst av lantmannagillet senaste söndag diskutera denna ajourneringsfråga - jag vill inte därmed säga, att jag på grund av deras uttalande här gör mitt uttalande - men alla ansågo, att i överensstämmelse med befolkningens allmänna inställning den största möjliga varsamhet skulle iakttagas i en

så pass viktig fråga, och där uttalade sig de flesta för att vi borde så förbereda den här frågan, att vi kunde i all framtid känna oss väl tillfreds med den förberedelse frågan har fått.

Jag omfattar alltså i allo vicetalman Mattssons förslag om ajournering till den 1 augusti.

Ltn Paulson: Om jag förstod representanten Sundström rätt, så kom hon till den slutsatsen, att ärendet icke skulle vara riktigt behandlat. Men i 32 paragrafen i landstingsordningen så heter det att i ärende, som icke angår lagstiftningsfråga, må beslut fattas vid det sammanträde, vid vilket det av talmannen föredragits, och det föredrages nu vid detta sammanträde, sedan det däremot icke var upptaget på föredragningslistan vid gårdagens plenum.

Ltn Bengtz: Min inställning från början var också att ärendet skulle kunna ajourneras till den 26 juni, för att jag ansåg att tiden till den 26 juni var så pass lång, ifall vi hade slutat på tisdagen, att det funnits tid tillräckligt för att skaffa underrättelser från experter. När jag emellertid förlorade i denna omröstning, så håller jag före att vi fortsätter, isynnerhet som vi redan ha hållit på så länge.

Representanten Sundström: Mitt uttalande må icke uppfattas såsom ett klander av talmannens förfarande. I det jag sade, att min motivering i går för en ajournering kvarstår i dag, så ville jag endast säga, att utav lagutskottets ordförandes uttalande i går kunde jag icke annat utläsa än att han böjer sig för majoritetens önskan. Alltså, ansvaret kommer ifrån lagutskottets ordförande över på landstinget, och det har gjort, att jag i dag är mera än i går övertygad om att frågan behöver få ligga till sig.

Vicetalman Mattsson: Med anledning av ltn Bengtz yttrande så kan jag icke avhålla mig från att uttala min stora förvåning. Ltn Bengtz säger, att han kan gå med på en ajournering till den 26 juli, men när förslaget går ut på en ajournering på fem dagars längre tid, då ansår herr Bengtz att ajourneringen icke alls är nödvändig. Jag ber att få fråga: huru räknar man med att komma till något beslut och till något gemensamt uppbyggande arbete, om man är så bestämd, att man icke alls kan kompromissa, icke kan

kompromissa ens på en fem dagars förlängning hit eller dit. Under förutskäning att jag får förslaget absolut igenom såsom jag har framställt det, då kan jag vara med om saken, annars icke, så synes man resonera. Men med ett sådant system undanrycker man grunden, på vilken man borde stå och på vilken vi borde utbygga hela vårt arbete till förmån för landskapet. Det är ett allt mera olyckligt system, som börjar praktiseras, ett sådant, som småningom, tror jag, kommer att straffa sig självt.

Ltn Holmqvist: Skulle regeringen, som man åtminstone anser att regeringen borde ha gjort, skickat dessa lagförslag först till landstinget, så hade det varit möjligt för landstinget att föreslå ändringar i vissa paragrafer. Då hade saken varit en annan. Men nu har regeringen icke så gjort, utan riksdagen har sagt amen i saken. T.o.m. Herman Mattsson har icke motsatt sig lagens förkastande i tredje behandlingen, vilket jag åtminstone anser vara något besynnerligt, varför jag då anser att vi nu icke behöva så lång tid på oss för att studera lagparagraferna. Vi ha nu bara att taga ställning till den saken, om lagen skall förkastas eller antagas. Och numera har ju även lagutskottet äre det snart färdigt behandlat. Jag håller därför på att vi fortsätter med behandlingen.

Ltn Helin: Jag förfäktar fortsättningsvis samma ståndpunkt till ajourneringsfrågan i dag, som jag har gjort i går, och det på den grund, att det ändå är ett så pass viktigt lagförslag, att jag tycker, att man borde sätta sig in i det bättre än vad man nu gör, och detta i all synnerhet, som det finns paragrafer i den förelagda lagen, som hänvisa till rikets lagstiftning på området, och det är för oss någonting främmande, då vi inte här på Åland ha haft någonting med militär tjänstgöring att skaffa på så lång tid. Därför skulle jag anse, att man bör få tid på sig för att också sätta sig in i frågan i hela dess vidd och inte försöka att nu skaffa den åsido fortast möjligt.

Talmannen: Är diskussionen avslutad?

Ltn Brenning: Min ståndpunkt i den här frågan är den, att om ajournering skulle komma ifråga, borde denna ske till en tidpunkt längre fram än cirka två veckor. Skulle nämligen ajourneringen inskränka sig till endast

någon vecka, är därmed ingenting vunnet. Ajourneringen bör ske till en tidpunkt längre fram, till början av juli tidigast. För den händelse ajournering kan ske till första augusti, skulle jag biträda förslaget. Blir det däremot fråga om ajournering till dagarna efter midsommar, motsätter jag mig detsamma.

Talmannen: Är diskussionen avslutad? Talmannen anser, såsom han tidigare meddelat, att landstinget nu i första hand har att avgöra frågan om ajournering eller icke. Beroende på utgången av denna fråga beslutes sedan eventuellt för huru lång tid ajourneringen skall ske.

Under diskussionen har vicetalman Mattsson upprepat sitt i går utöver föredragningslistan framställda förslag om ajournering. Han har därvidlag vunnit understöd, men förslaget har även blivit motsagt, varför saken måste avgöras genom omröstning. Talmannen framlägger för landstinget följande omröstningsproposition: De landstingsmän, som anse att ajournering bör komma ifråga, uppmanas att rösta ja, och de landstingsmän, som anse ajournering icke böra komma ifråga, behagade rösta nej. Godkännes talmannens omröstningsproposition? Godkännes.

Omröstningen verkställes sålunda, att de landstingsmän, som understöda vicetalman Mattssons förslag om ajournering, behagade rösta ja. De landstingsmän, som motsätta sig ajournering, rösta nej. När landstingsmännen Helin och Holmberg avgivit sina röster, ber jag dem kontrollera omröstningen. Omröstning försiggår på sätt talmannen meddelat. Ja för ajournering och nej för icke ajournering. Rösterna efter upprop.

(Vid omröstning avgåvos ja-röster av Brenning, Enblom, Eriksson, Helin, Håggblom, Westberg, Lundqvist, vtm. Mattsson, frk. Sundström och Åkerfelt. Nej-röster avgåvos av Bengtz, Blomroos, vtm. Holmberg, Holmqvist, Carl Holmström, Oskar Holmström, Husell, Johansson, Kalm, Larson, Lennart Mattsson, Nordström, Paulson, Påvals, Sjöblom, Olofsson och Wilen. Frånvarande: Bertell, Karlsson.)

Omröstningen har givit till resultat, att landstinget med 17 nej- mot 10 ja-röster beslutat avböja det framställda förslaget. Ärendet är avgjort och avföres från dagordningen.

Nästa plenum äger rum denna dag klockan 6 e.m., dock under förutsättning att stora utskottet till dess hunnit avgiva sitt betänkande. Skulle så icke vara fallet, kommer ärendet att framflyttas till ett senare plenum

denna dag.

Nästa plenum är denna dag klockan 6. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,40 e.m.)

Plenum torsdagen den 15 juni 1939 klockan 6 e.m.

(Plenum begynte klockan 6,15.)

Talmannen: Plenum börjar. Upprop. (Upprop verkställles.)

Ltn Brenning har anhållit om ledighet från detta plenum. Torde beviljas.

Vicetalman Mattsson har till talmannen inlämnat följande skrift: "Undertecknad får härmed vördsamt anhålla om ledighet från landstinget från och med plenum klockan 6 denna dag t.o.m. måndagen den 19 dennes i anledning av trängande enskilda angelägenheter." Vi ha tidigare i dag beviljat en ledighet för samma tidpunkt. Kan anhållan beviljas? Beviljas.

Föredrages för bordläggning:

Stora utskottets betänkande N:o 1/u.1. 1939 i anledning av de av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i denna månad till Republikens President överlämnade lagarna

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Ärendet bordlägges till det plenum, som äger rum i morgon klockan 12 p.d., då dess andra behandling försiggår.

Nästa plenum är i morgon, fredag, klockan 12 p.d. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 6,20 e.m.)

Plenum fredagen den 16 juni 1939 klockan 12 p.d.

(Plenum begynte klockan 12,15.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställles.)

Här föreligga särskilda framställningar om ledighet. "Undertecknad anhåller om ledighet från landstingets plena den 17 och 19 juni för fullgörande av andra allmänna uppdrag. Fanny Sundström." Kan denna anhållan be-

viljas? (Ja). Beviljas.

Ltn Lundqvist anhåller om ledighet från lördagens plena. Torde beviljas.

Ltn Karl Husell anhåller om ledighet från kvällens plenum. Beviljas.

Ltn Sjöblom anhåller om ledighet från kvällens plenum. Beviljas.

Vicetalman Holmberg anhåller om ledighet från kvällens plenum. Beviljas.

Föredrages för andra behandling:

Stora utskottets betänkande N:o 1/u.1.1939 i anledning av de av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i denna månad till Republikens president överlämnade lagarna

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Ärendets behandling kommer att försiggå på sätt talmannen givit tillkänna vid ett tidigare plenum, nämligen så att punkt a) kommer att behandlas skilt för sig och punkt b) likaså skilt för sig. Först tillåtes allmän diskussion, som får röra sig såväl om lagen a) som lagen b). När denna diskussion är avslutad eller sådan alls icke förekommit, skrides till behandling, varvid ändringsförslag få framställas. Vinner gjort ändringsförslag understöd, kommer det under omröstning.

Först tillåtes allmän diskussion. Begäres ordet? Talmannen konstaterar att landstinget utan föregående diskussion skrider till detaljbehandling av de tvenne lagarna:

a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning. Först lagutskottet och sedermera stora utskottet ha tillstyrkt lagförslagets godkännande. Jag ber notarien uppläsa § 5 i lagen angående särskilda stadganden för Åland. Denna har delats ut åt landstingsmännen, men det hör till saken att den också nu uppläses.

Notarien: "5 §. Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, försålts till någon, som icke tillhör Ålands befolkning eller dom, ehuru härande till sagda befolkning, icke under minst fem års tid oavbrutet haft laga bo och hemvist inom landskapet, äga landskapet, den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, samt enskild person, som i landskapet har och under minst fem år oavbrutet haft laga bo och hemvist, rätt att inlösa

fastigheten till ett pris, vilket, i händelse öfverenskommelse icke er-
nås, fastställes av underrätten i enlighet med rådande prisläge.

Närmare stadganden om lösningsrättens utövande och om företrädesrätt
till lösning meddelas i särskild lag."

Talmannen: Detta är sålunda § 5 i den s.k. Garantilagen, vari ändring
nu föreslås och om vilken ändring såväl landstingets lagutskott som stora
utskottet har förenat sig. Nu följer diskussion. Begäres ordet? Anhåller
någon om ordet? Till dagens protokoll antecknas alltså, att landstinget
utan diskussion beslutat godkänna stora utskottets betänkande beträffande
ändring av § 5 i garantilagen. Ärendets andra behandling är avslutad.

Så föredrages punkt b) angående ändring av lagen om utövande av lös-
ningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Notarien: "I §. Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, för-
sålts till någon, som icke tillhör Ålands befolkning eller som, ehuru hö-
rande till sagda befolkning, icke under minst fem år oavbrutet haft laga
bo och hemvist inom landskapet, och vilja flere med stöd av 5 § 1 lagen,
innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning,
lösa fastigheten, tillkommer, där köparen icke träffar avtal om sådan ö-
verlåtelse, som i 2 § 2 mom. sägs, landskapet, den kommun, inom vilken
fastigheten är belägen, och enskild person, som i landskapet har och un-
der minst fem år oavbrutet haft laga bo och hemvist, rätt till lösning i
nu nämnd ordning. Mellan två eller flere enskilda personer avgör lotten.
Landskapets rätt utövas av landskapsnämnden."

Talmannen: Önskar någon uttala sig beträffande § 1? Även detta lagför-
slag har undergått föreskriven behandling, först i lagutskottet och sedan
i stora utskottet. Tillstyrkande utlåtande föreligger från vardera utskot-
tet. Begäres ordet? Antecknas till dagens protokoll, att landstinget vid
ärendets andra behandling oförändrat har godkänt stora utskottets betän-
kande beträffande § 1 uti ifrågavarande lagförslag.

Så uppläses § 2.

Notarien: "Den, som önskar lösa fastighet, varom i 1 § är fråga, anmäla
därom skriftligen hos landshövdingen inom trettio dagar efter det i 15 §

av lagen den 28 februari 1930 om lagfart och tiden för kländer av fastig-
hetsfång förutsatt tillkännagivande om lagfarten å vederbörande kommuns
erslagstavla anslagits. Landshövdingen åligger att, efter att hava hört
säljaren och köparen, förordna, huruvida fastigheten är lösen underkas-
tad.

Har beträffande fastighet bestämts, att den är lösen underkastad, och
har köparen icke inom en månad, räknat från den dag i 1 mom. nämnt beslut
erhållit laga kraft, överlåtit fastigheten åt någon, som i landskapet har
och under minst fem år oavbrutet haft laga bo och hemvist, bestämme
landshövdingen enligt 1 § vem lösningsrätten skall tillkomma. Då lottnings
i dylikt fall blir nödig, verkställs den av landshövdingen i lantrådets
närvaro."

Talmannen: Så lyder § 2. Önskar någon landstingsman uttala sig be-
träffande § 2. Begäres ordet? Talmannen konstaterar alltså att också § 2
har blivit oförändrad godkönt i enlighet med stora utskottets förslag.

Då vid ärendets andra behandling landstinget enhälligt omfattat stora
utskottets betänkande beträffande här föreliggande lagförslag, förklaras
härmed andra behandlingen avslutad. Talmannen önskar tillägga, att ären-
dets tredje behandling förekommer instundande måndag.

Nästa plenum äger rum denna dag klockan 6 e.m., och blir ett bordlägg-
ningsplenum. Därpå följande plenum utsätter talmannen till i morgon, lör-
dag, klockan 10 f.m.

Nästa plenum hålles denna dag klockan 6 e.m. Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 12,30 e.m.)

Plenum fredagen den 16 juni 1939 klockan 6 e.m.

(Plenum vidtog klockan 6,10 e.m.)

Talmannen: Kvällens plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställs.)

Föredrages för bordläggning första och enda ärendet:

Lagutskottets betänkande N:o 2/u.1.1939 i anledning av den av Finlandes
Riksdag den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens
president överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet
i rikets försvar.

Ärendet bordlägges till det plenum, som äger rum i morgon, lördag, klockan 10 f.m.

Ltn Brenning: Jag skulle be att få meddela om ett fel på sidan 2 i betänkandet. Det är två ord som äro omkastade, nämligen på fjärde raden, där står det "ankommer icke", bör vara "icke ankommer".

Ltn Lundqvist: Jag skulle hålla före, åtminstone är detta min uppfattning, att bordläggning av detta ärende tills i morgon klockan 10 f.m. blir alldeles för kort. Ett så digert betänkande, som lagutskottet har framkommit med, motiverar, för att vi andra skola kunna sätta oss in uti det samma, en längre bordläggning. Jag skulle föreslå bordläggning till något plenum på måndagen.

Talmannen: Då ärendet föredrages vid plenum i morgon klockan 10, äro landstingsmännen enligt gällande bestämmelser berättigade att begära ytterligare bordläggning.

Nästa plenum är i morgon klockan 10 f.m.

(Plenum avslutades klockan 6,15 e.m.)

P l e n u m lördagen den 17 juni 1939 klockan 10 f.m.

(Plenum vidtog kl. 10,10).

Talmannen: Lagens plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Landstingsmannen Evald Häggblom anhåller om ledighet från denna dags plena. Kan denna anhållan beviljas? Bifalles.

Föredrages för första behandling:

Lagutskottets betänkande N:o 2/u.l.1939 i anledning av den av Finlands Riksdag den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens President överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Ärendet föredrages nu för första behandling, och efter slutförd diskussion, eller om sådan alls icke förekommit, hänskjutes det till landstingets stora utskott, allt jämlikt gällande föreskrifter. Begäres ordet?

Ltn Lundqvist: Jag skulle be om att få detta digra utlåtande bordlagt till ett plenum på måndagen. Jag har försökt studera det på den korta tid vi ha haft, men anser, att det behövs längre tid för att sätta sig in i lagutskottets betänkande.

Ltn Westberg: På skäl, som utav landstingsman Lundqvist här framhållits så ville jag också föreslå, att ärendet uppskjutes tills i måndag.

Talmannen: Förslag om ytterligare bordläggning har framställts och vunnit understöd. Alltså kommer ärendet att bordläggas.

Talmannen föreslår för sin del att, med hänsyn till att stora utskottet så fort ske kan bör taga hand om detta ärende och då man icke kan föreskriva utskottet den tid, inom vilken det bör slutföra dess behandling, ärendet bordläggas till ett plenum denna dag klockan 2 e.m.

Ltn Paulson: På grund av de motiv talmannen framhållit så understöder jag talmannens förslag om att ärendet bordläggas till denna dags plenum klockan 2.

Ltn Vilén: Jag ber att få understöda talmannens förslag om att ärendet bordläggas till plenum i dag klockan 2.

Representanten Sundström: Det är ju självfallet, att jag med nöje omfattar förslaget om bordläggning till måndagen, varför jag understöder detta förslag. Jag tycker, att om det nu varit svårt för lagutskottet att få detta på bordet, så måste det väl vara ännu svårare för varje enskild landstingsman att skapa sig en uppfattning om saken. Vi kan inte enbart på stora utskottets rekommendation antaga förslaget, utan måste få tid att sätta oss in i det och grundligt taga det under övervägande. Vi behöva alltså grundlig tid för att taga under övervägande, vilken ställning varje enskild landstingsman bör taga i frågans avgörande.

Talmannen: De landstingsmän, som icke tillhöra stora utskottet, hava under den tid, stora utskottet arbetar, tillfälle att fördjupa sig i frågan. Begäres ordet?

Ltn Mattsson, Lennart: Jag ber också att få understöda det förslag, som talmannen gjorde, att frågan bordläggas till i dag klockan 2 e.m.

Talmannen: Är diskussionen avslutad? Omröstning kommer att verkställas, varvid omröstningspropositionen ställes sålunda: de landstingsmän, som omfatta talmannens förslag att ärendet bordläggas till klockan 2 denna dag, behagade rösta ja; de landstingsmän, som understöda ltn Lundqvists förslag om bordläggning till plenum om måndag, behagade rösta nej. Talmannen vill tillägga, att för den händelse ltn Lundqvists förslag går segrande igenom vid omröstningen, kommer senare att bestämmas, till vilken tid på måndag ärendet skall bordläggas. Men detta blir som sagt beröende av omröstningen.

Alltså försiggår omröstning och de landstingsmän, som önska att ärendet bordläggas till plenum denna dag klockan 2, behagade rösta ja, medan de landstingsmän, som önska bordläggning till instundande måndag, rösta nej. Godkännes talmannens proposition? Jag ber landstingsmännen Blomroos och Brenning biträda talmannen och från denna plats avgiva sina röster. Ja för bordläggning till ett plenum denna dag klockan 2, nej för bordläggning till plenum om måndag. Ja- och nej-röster avgivas efter upprop.

(Vid omröstningen avgåvos ja-röster av Bengtz, Bertell, Blomroos, Brenning, Holmberg, Holmqvist, Carl Holmström, Oskar Holmström, Husell, Johansson, Kalm, Karlsson, Larson, Lennart Mattsson, Nordström, Paulson, Påvals, Sjöblom, Olofsson, Wilén. Nej-röster avgåvos av Enblom, Westberg, Lundqvist, frk. Sundström och Åkerfelt. Frånvarande: Eriksson, Helin, Häggblom, vtm. Mattsson.)

Omröstningen har givit till resultat att landstinget med 20 ja mot 5 nej beslutat bordlägga ärendet till ett plenum denna dag klockan 2. Nästa plenum hålles denna dag klockan 2, och förekommer då på föredragningslistan lagutskottets betänkande.

Plenum är avslutat.

(Plenum avslutades klockan 10,20 f.m.)

Plenum lördagen den 17 juni 1939 klockan 2 e.m.
(Plenum vidtog klockan 2,10.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Föredrages för första behandling:

Lagutskottets betänkande N:o 2/u.l.1939 i anledning av den av Finlands Riksdag den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens president överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Vid Årendets första behandling äger landstinget efter diskussion, eller om sådan ej förekommit, hänskjuta Årendet till stora utskottet för att där undergå föreskriven beredning.

Landstingsmännen äro i tillfälle att uttala sig.

Ltn Husell: Enär enligt mitt förmenande lagutskottets föreliggande betänkande till alla delar är sakligt och värdigt svfattat, önskar jag till stora utskottet förorda dess antagande.

Representanten Sundström: Det har varit kort tid att läsa igenom ett sådant aktstycke, som detta betänkande, där så mycket ligger i vågskålen för vårt landskaps framtid. Jag har vid alla olika tillfällen, då det varit mig möjligt, anhållit om att få en något längre tid på mig. Och jag har t.o.m. i tidningspressen blivit utsatt för klander, för att jag har talat med allmänheten om den här frågan. Självfallet är det inte Sunds lantmannagille, som avgör frågan, men då man samlas med personer inom hembygden, som kan vara intresserade av den här frågan, så tager man den, som tidningen Åland säger, "vid kaffepausen under diskussion". Om man sedan framför detta vid landstingets plenum, så har det inte den betydelse, att man vill låta Sunds lantmannagille avgöra frågan. Här har så många gånger talats om valmanskåren och vad den säger, och om jag vill nämna dem, som jag närmast har att göra med, så behöver det väl inte förefalla så besynnerligt. Vem som valt och vem som icke valt en, det är sist och slutligen ganska svårt att avgöra. Jag har talat med dem jag har träffat om den här frågan, jag har studerat tillgängliga broschyrer både för och emot frågan ända från det frågan kom upp, för att i avgörandets stund vara beredd att så begå, för att jag skulle kunna stå ansvaret för framtiden på den post

jag nu står såsom medlem av det Åländska landstinget, oberoende av om jag är kvinnlig eller manlig representant, Martha eller icke Martha.

När jag har detta lagutskottets betänkande, som nödvändigt måste behandlas i dag klockan 2 framför mig på bordet, så vill jag säga, att jag med tillfredsställelse har tagit del utav den ingående behandling, som lagutskottet har kunnat göra på en så kort tid. Jag ställer mig också sympatisk till de uttalanden, som här ha gjorts i den långa motivering, som här har framförts. Det är en besvikelse för mig liksom, tror jag, för alla i landstinget, att det förslag, som från regeringen kommit oss tillhanda icke var i konformitet med de löften eller de förutskickade utfästelser, som vi trodde, att denna lag skulle behandlas under. Lagutskottet har nog tillvaratagit allt, som från åländsk synpunkt kan tillvaratagas, och jag hoppas, att Finlands regering förstår de svårigheter, i vilka vi under nu förhandenvarande omständigheter befinna oss, och att den också förstår, att här är det inte fråga om att inte vi vill såsom medborgare i riket fullgöra våra skyldigheter likasom övriga medborgare i riket, men vi måste också tillvarataga våra landskapsintressen.

Jag uttalar förhoppningen, att regeringen ännu en gång skall finna möjlighet att framlägga det här förslaget för oss till förnyad behandling och då tillvarataga de synpunkter, som av lagutskottet anförts. Hela lagen hade ju egentligen bort komma i annan ordning. Då de farhågor voro undanröjda, under vilka vi avböjde lagen i höstas, så borde vi ha fått lagen för ett uttalande till landstinget förrän regeringen fått riksdagens godkännande för dem. Men ännu återstår presidentens stadfästelse av lagen. Må nu Finlands regering så begå, om den vill ha ett samförstånd till stånd mellan Åland och övriga Finlands befolkning, må den på de grunder, som här framföres, bana väg för detta samförstånd.

Ltn Paulson: Ja, oberoende av vad som talas vid kafferep eller dylikt ha vi att fatta vårt beslut, ty detta hör inte till landstingets förhandlingar. Enligt § 8 i landstingsordningen äro landstingsmännen pliktiga att vid utövandet av sitt uppdrag så handla som rätt och sanning bjuda. Han är skyldig att iakttaga lag och icke några andra föreskrifter. Detta har jag alltid vid ärendenas behandling i landstinget sökt ställa framför mig.

Ltn Lundqvist: Liksom representanten Sundström här framhöll så måste

Jag också beklaga att detta ärende fick en så brådskande spurt vid slutbehandlingen. Den korta tid jag har haft till förfogande för att studera detta lagutskottets betänkande är icke tillräcklig för att jag har kunnat sätta mig så in i saken att jag nu kan inta en absolut ståndpunkt till hela detta spörsmål. Det förefaller mig också som om det skulle finnas i detta betänkande en mängd juridiska eller advokatoriska pendlingar, som en lokman har mycket svårt att sätta sig in uti vad utskottet egentligen menar. Det är flere sådana punkter. Särskilt fäster jag mig nu vid vad utskottet säger i slutet av betänkandet, där utskottet framhåller att utskottet är fullt medvetet om de risker, som landskapet ikläder sig, om lagen avböjes. Detta är någonting ofattbart för mig åtminstone att utskottet kan säga att det har fullt vetskap om riskerna, då det icke alls framgår av betänkandet vad det är för risker. Detta är endast ett framkastande av ett påstående, som kan inom sig dölja mycket och mångt, som vi nu i vår fantasi var och en bäst vi kunna få föreställa oss. Själv tror jag också att det är ganska stora risker, som ligger däri, om detta lagförslag förkastas.

Utskottet säger här, att man kan, såvitt jag förstår utskottets motivering, nu betrakta konventionen såsom ändrad och därigenom har landstinget nu då även att taga ställning till lagförslaget. Jag hade då gärna sett att utskottet närmare skulle ha utvecklat den frågan, vilket som är fördelaktigare för den åländska ungdomen att tjänstgöra vid lots- och fyrinrättningen, som jag kallar för sjöfartsväsendet, eller att tjänstgöra såsom värnpliktig inom landskapet Åland. Men en sådan utredning finnes icke i betänkandet.

För övrigt kan man säga, att utskottets betänkande rör sig om anmärkningarna, vilket ju naturligtvis är riktigt. Men det borde då också ha funnits positiva uttalanden. Här finns inga sådana.

De flesta orsaker, som utskottet stöder sig på ett förkastande av denna lag, röra sig om de språkliga bestämmelserna om modersmålet, som vi alla på Åland älska. Utskottet förutser och fruktar en stark förfinskning av vårt Åland genom vissa bestämmelser i denna lag därför att ämbetsmän vid militära verk icke skulle vara underkastade samma bestämmelser i detta avseende som övriga tjänstemän i landskapet. Den lag, som redan finnes, bör emellertid tillämpas på detta område. Och för övrigt måste vi också säga, att dessa tjänstemän kunna väl icke åstadkomma större förfinskning

ning på Åland än den som för närvarande pågår. Det måste väl var och en konstatera, att åtminstone i Mariehamn hör man nästan lika mycket finska som svenska språket på gatorna. Och den förfinskningen har väl ingalunda kommit på tillskyndan av någon myndighet utan av befolkningen själv.

Jag skulle kunna omfatta lagutskottets förslag, men ej slutklämmens motivering, då det inte givits någon hållpunkt att för den händelse regeringen, som jag betvivlar, skulle förelägga landstinget en ny ändrad proposition, som landstinget skulle godkänna. Här föreligger endast anmärkning men icke några positiva uttalanden, vilket icke tilltalar mig.

Jag skall inte uppehålla landstinget längre. Då jag själv sitter så som medlem i stora utskottet, så är jag där i tillfälle att uttala mig.

Ltn Brenning: Då landstingsman Lundqvist här anmärkt mot den passus i betänkandet, där utskottet förklarar, att det är fullt medvetet om de följder, vilka lagens avböjande kan medföra för landskapet och dess befolkning, så vill jag till det svara, att i Presidentens skrivelse till Ålands landsting uttalas, att om värnpliktens genomförande på Åland skulle möta hinder, så ser sig regeringen nödsakad att öppenhålla den i 27 § Självstyrelselagen anvisade utvägen för reglering av ålänningarnas skyldighet att medverka vid försvaret. Närmast måste vi väl hålla oss till detta.

Att betänkandet skulle vara avfattat i sådan form, att det skulle vara svårt att förstå för en icke-jurist, vilket landstingsman Lundqvist här antydde om, kan jag inte förstå. Jag tycker det borde vara rätt så klart och tydligt, och i betänkandet har också mycket detaljerat utvecklats de anmärkningar, som utskottet funnit anledning till beträffande tionde paragrafen i lagen, således om de olika slag av tjänster och befattningar, som tionde paragrafen talar om, och de olika kompetensfordringar i språkligt avseende, som där stadgas. Någoting oklart borde enligt mitt förmenande icke finnas i den framställning, som utskottet har framlagt, men jag är nog beredd att här försöka klarlägga, om det skulle vara någon viss punkt, som skulle vara oklar.

Talmannen: Ingen har anhållit om ordet. Får talmannen förklara diskussionen avslutad?

Ltn Lundqvist: Ordföranden i lagutskottet säger här med anledning av mitt anförande om att utskottet uttalar sig om eventuella risker men icke nämner några sådana, att risken är att bestämmelsen i § 27 i självstyrelselagen kommer att tillämpas. § 27 i självstyrelselagen, som handlar om i vilka avseenden ålänningarna skola biträda vid fäderneslandets försvar, är ju lag, och denna bestämmelse kan således icke betraktas såsom någon risk. Det måste således vara någonting annat som utskottet har avsett.

Vicetalman Holmberg: Jag skulle också be att få göra ett uttalande med anledning av landstingsman Lundqvists anförande. Först säger han på ett ställe, att utskottet har konstaterat, att neutralitetskonventionen är upphävd. Det ha vi inte gjort, men vi ha tagit fasta på presidentens uttalande till landstinget, där han säger, att några hinder föreligga inte numera för planens genomförande, alldenstund garantimakterna ha bifallit till Sveriges och Finlands anhållan om en konventionsändring och Nationernas Förbund har förklarat sig icke behörigt att uttala sig i frågan. Vi ha endast konstaterat här, att från vår synpunkt sett anse vi planen icke fullt färdig, så länge icke Sverige och Finland ha bekräftat nyordningen för Ålandsöarna. Men det kan hända, att Finland för sin del anser saken klar, om det ikläder sig de risker, som ett genomförande i detta läge av Stockholmsplanen skulle medföra. Däröfver kunna vi inte uttala oss. Vi ha endast ansett, att neutralitetskonventionen och ändringen av densamma i detta nu inte utgör något hinder för landstinget att taga denna fråga under saklig behandling. Detta därför, att de motiv, som i höstas anfördes, att vi då inte ville uttala oss om värnplikten därför, att det skulle av Finlands och Sveriges regeringar kunna anföras såsom ett motiv för en ändring av neutralitetskonventionen, att ålänningarna själva vore otillfredsställda med den och själva villiga att bidra till neutralitetsskyddet genom att påtaga sig allmän värnplikt. Men nu inverkar inte vårt ståndpunktstagande i denna fråga, då den är utagerad. Det är sedan andra storpolitiska omständigheter, som ha trätt till, som varken Sverige eller Finland eller vi ha någon möjlighet att utöva inflytande på.

Så framställde landstingsman Lundqvist frågan om vilket som är förmånligare, tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen eller värnplikt. Det är en bra svår fråga att besvara, men vi ha nu egentligen inte sysslat med den saken, utan vi ha tänkt öfver, vilka möjligheter den nu föreslagna la-

gen har att skydda vår svenska nationalitet här på Åland, ifall vi skulle antaga den. Men för att litet behandla frågan om ålänningarnas tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen, skulle jag här be att få anföra några synpunkter, som kanske kunna verka klarläggande åtminstone för de yngre.

När Rysslands roll i världskriget var utspelad och dess slagkraft på grund av revolutionens utbrott var slut, förklarade finska lantdagen på grund och i stöd av nationernas självbestämmanderätt i slutet av år 1917 Finland för en självständig stat. Det här är nu en historik. I stöd av samma rätt förklarade Åland ungefär samtidigt sin önskan om anslutning till Sverige. När detta blev känt av riksmyndigheterna, uppstod emellan dem och Åland ett synnerligen spånt förhållande.

Det visade sig snart, att lantdagens självständighetsförklaring var endast inledningen till Finlands självständighetskamp, det gällde snart att med strid och blod förvärva och befästa landets självständighet. Inbördeskriget slog ut i full låga.

När Finlands vita drabbade samman med ryssar och röda på Åland, var ställningen för den manliga befolkningen på Åland synnerligen prekär. Skulle ålänningarna hjälpa de vita till herravälde på Åland och därmed omintetgöra möjligheterna för anslutning till moderlandet eller skulle de vänta och hoppas, att Sverige skulle komma och taga vård om Åland? Det var den stora frågan.

Snart blev det klart för en stor del av den åländska befolkningen, att här icke gällde en strid om finskt eller svenskt utan en strid om västerländskt lagbundet samhällsskick eller självsvåld, laglöshet och anarki. Utan några egentliga vapen drogo vi ut, men för privata medel hade sådana inköpts i Sverige, vilka vi så snart som möjligt skulle erhålla. Men de beslagtogo i Furusund under motivering att Sverige inte ville riskera sin neutralitet. Då kunde vi ej få vapen över gränsen, fastän vi så väl behövde dem.

Svenska flottan kom över till Eckerö. Vi sporde dem om deras avsikt och om vi kunde påräkna deras hjälp emot de röda, men de hade kommit endast för att bereda ett säkert skydd för åländska flyktingar. Med detta besked fingo vi vända tillbaka till fronten igen och genom att delta i striderna vid Godby och Haraldsby ävensom vid intagandet av fästningarna å Boxö och Saggö bidra till de vitas seger och det snöpliga, för att icke

säga förnedrande fredsslut, som avblåste krigsoperationerna på Åland. Detta kan man anföra som ett fullgott skäl för att tillbakavisa de beskyllningar, som riktas emot oss, att vi skulle vara fega och inte beredda att uppträda till landskapets försvar, när så fordras.

Efter frihetskrigets avslutning skärptes ytterligare spänningen mellan landskapet och riket. Ålandsfrågan väntade på sin lösning. Den framlades först för fredskonferensen och sedan för Nationernas Förbund. Under tiden förrättades värnpliktsuppbåd på Åland. De åländska värnpliktiga flydde till största delen över till Sverige. De flesta ålänningar befarade, att Ålandsfrågan inte skulle kunna avgöras utan stridiga förvecklingar emellan Sverige och Finland, i synnerhet om avgörandet - som de flesta trodde - skulle gå Finland emot, och då ville den åländska ungdomen ej vara med och rikta vapen mot Sverige, därifrån vi skulle vänta hjälp och stöd i vår kamp för vårt nationella fortbestånd.

För att komma bort ur denna dilemma väcktes då enskilt initiativ i riktning att ålänningarna under dessa invecklade förhållanden om möjligt borde förbli militärt neutrala. På grund härav väcktes sedan i den kommitté, som hade att utarbeta förslag till lag om självstyrelse på Åland förslag om befrielse för Åland från skyldighet att utöva värnplikt. Man visste ju inte, huru förhållandet den närmaste framtiden skulle utveckla sig mellan Finland och Sverige. Denna anhållan om totalbefrielse från all värnpliktstunga kunde ej av kommittén godtagas, emedan det stode i strid med regeringsformens stadgande, att varje inbyggare i republiken Finland är skyldig att på något sätt bidra till fäderneslandets försvar, men kunde ålänningarnas bidrag till försvaret utövas genom tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen. Genom att i fredstid tjänstgöra vid denna och sålunda bliva förtrogen med där förekommande arbetsuppgifter skulle de åländska värnpliktiga under krigstid, då den ordinarie personalen var inkallad för aktiv krigstjänst, som reservister kunna utföra den ordinarie personalens åligganden i den omfattning det utan olägenheter kunde förverkligas. I den mån åländska värnpliktiga under fredstid ej kunde nöjaktigt placeras, skulle de av presidenten permitteras. Inom kommittén fanns full förståelse för de motiv, som lågo till grund för tillkomsten av § 27, Ålandsfrågan var då ännu ej avgjord och det gällde att visa generositet emot ålänningarna, tills den stora frågan var bragt i hamn. Denna paragraf godkändes också utan ändring i riksdagen, och sedan neutralitetskonventio-

nen av den 20 oktober 1921 kommit till stånd, blev Åland och Ålänningarnas neutralitet i strategiskt och militärt hänseende internationellt garanterad. Till denna Ålands internationella särställning har Sverige i väsentlig, ja, kanske i största grad bidragit och denna vår särställning uppskatta vi som en så stor förmån, att den ej av något annat kan uppvägas. Det är därför, som vi äro synnerligen känsliga för allt, som kan ha till följd ett beskärande av denna förmån eller ett förminskande av våra möjligheter att bevara vårt nationella fortbestånd.

Det är den psykologiska bakgrund, mot vilken tillkomsten av § 27 måste ses, för att kunna rätt förstås och också för att man skall kunna förstå den enhälliga uppslutningen bland den äldre befolkningen på Åland, som har varit med om dessa svåra förhållanden. Däremot har den nuvarande värnpliktiga ungdomen ingen erfarenhet om de svåra problem Ålands befolkning stod inför 20 år tillbaka. Det unga Åland sätter inte samma värde på § 27 och vet inte, vilken oerhörd betydelse den hade den tid, då den kom till och vilken svår psykologisk situation den avvecklade genom att den kom till.

Så kommer jag till landstingsman Lundqvists fråga, vilket är förmånligare, tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen eller värnplikt. Skulle jag gå och besvara den frågan, så skulle jag säga, att det är förmånligare med tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen än med värnplikt, därför att den inte ålägger Ålänningarna någon svårare tjänstgöring. Det var från början inte meningen, att den skulle utgöra något straff för Ålänningarna, för att de inte behövde inträda i värnplikt, utan det var egentligen en utväg att lösa den svåra psykologiska konflikt, som då fanns. Alltså, det skulle då inte bli någon straffåtgärd för Ålänningarna utan en rättighet.

Man råkade då på det klara med, att det var svårt för riksmyndigheterna att placera den åländska ungdomen vid lots- och fyrinrättningen. Men för att nu råda bot på detta förhållande uttalades, att presidenten hade möjlighet att permittera dem, som inte kunde anställas.

Under nuvarande förhållanden och under de psykologiska omständigheter, som nu föreligga, då ett vidhållande av § 27 tolkas som försvarsnihilism och ovilja att försvara sin fädernebygd, så kan tillkomsten av den lag, som skall reglera tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen ge den ett annat innehåll och en annan tolkning än vad avsikten med den hade varit

från början. Men om den skulle utvecklas på samma sätt som det var avsett från början, så är min uppfattning den, att tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen är förmånligare än inträdet i värnplikten. Ty vi skall veta, att oberoende av huru förhållandena växla, så behöver inte den åländska värnpliktige, som har fullgjort sin tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen någonsin bära vapen efter det hans tid är ute och rikta dem mot vare sig den ena eller den andra. Men utför man vapentjänst, så är man viljelös i det avseendet. Man får lyda kommando och därmed jämnt.

Så har jag en annan viktig punkt, som ingen har fåst sig vid, men som jag skall beröra, när jag har ordet. Det är nämligen det, huru lagutskottet har uppfattat den saken, att vi ha gått till saklig behandling förrän ett förslag till revision av självstyrelselagen samtidigt har förelagts. I den punkten har lagutskottet retirerat från i höstas, det vill jag inte förneka, men vi ha ansett, att tiden nu är inne för Ålands landsting att fatta en bestämd ståndpunkt till här framlagda förslag. Då förslag framställdes om ajournering av detta möte, så har jag från början till slut motsatt mig det, detta därför, att jag anser, att vi ingen anledning ha att ajournera denna frågas avgörande, för att invänta, huru det storpolitiska läget utvecklar sig. Det får inte verka avgörande på vår ståndpunkt till denna fråga. Vi skall uttala oss om, vilken uppfattning vi ha i saken oberoende av om de utrikespolitiska förhållandena utvecklas till vår fördel eller till vår nackdel. Det är endast Finlands och Sveriges regeringar, som ha att draga nytta av den, vi ha att taga ställning till de lagförslag, som ha förelagts oss och ha ingen anledning att skjuta upp det.

Men vad vi kunde ha anledning att göra vore att ej taga någon befattning med denna fråga, så länge vi inte erhållit ett förslag om revision av självstyrelselagstiftningen. Men vi ha godtagit den svaga motivering, som anfördes i Republikens presidents skrivelse, att tiden har varit för knapp för regeringen att utarbeta det planerade förslaget i en så grannliga fråga som denna. Vi ha därav dragit den slutledning, att vi i framtiden komma att bli försatta i tillfälle att taga ståndpunkt till den frågan och ha därför gått till saklig behandling oberoende av om regeringen infriar detta sitt löfte eller ej. Vi ha tillfullo velat uppfylla de löften, som vi gav i höstas, och t.o.m. prutat på de krav, som vi fastställt, då vi ansett, att det inte stod i strid med vår principiella ståndpunkt

fastän det villkor, som vi i höstas uppställde, ej är tillfullo infriat.

De andra frågorna äro så tydligt och klart preciserade och utlagda i lagutskottets betänkande, så några närmare förklaringar behövas inte annat än i fråga om den utredning, som gäller § 10. Det är en ganska invecklad historia, och är det någon, som anhåller om ytterligare förklaringar, så skulle jag anhålla, att lagutskottets ordförande såsom jurist skulle svara på den frågan, ty jag är inte kompetent därtill.

Representanten Sundström: Ltn Holmberg understryker, att lagutskottet säger att de utrikespolitiska förhållandena utvecklats så att lagutskottet nu anser sig kunna taga frågan till saklig behandling och således framföra sina sakliga anmärkningar emot förslaget såsom det ter sig för landskapets vidkommande. Jag vill säga, att däri ser jag det positiva i lagutskottets betänkande. Regeringen är sedan, om den är besjälad av samförståndslösning, i tillfälle att tillmötesgå våra önskingar i detta avseende.

Talmannen: Begäres ordet? Är diskussionen avslutad? Ärendet remitteras nu till landstingets stora utskott.

Nästa plenum äger rum instundande måndag klockan 10 förmiddagen, och kommer vid detta plenum att för tredje behandling föredragas de båda lagförslag, vilka i andra läsningsen av landstinget godkännts.

Representanten Sundström: Jag hoppas att den frist jag fick för måndagen ännu gäller, varigenom jag icke skulle behöva göra någon ny anhållan, ehuru jag i dag har varit med vid förhandlingarna. Landstinget beviljade mig ledighet för i dag och i morgon. Ifall inte denna anhållan gäller, skulle jag vilja upprepa den.

Talmannen: Jag klubbar först av det jag redan sade, nämligen att nästa plenum äger rum om måndag klockan 10 förmiddag.

Beträffande fröken Sundströms här framställda spörsmål vill talmannen för sin del förklara, därvidlag stödande sig på prejudikat från tidigare landsting, om en landstingsrepresentant, i likhet med representanten Sundström, erhållit ledighet för viss tid och icke utnyttjar denna ledighet, utgör detta icke något hinder för att delta i landstingets förhandlingar

lven under den tid ledigheten gäller. Alltså kvarstår ledigheten för nästa måndag, när denna en gång är beviljad.

Nästa plenum är om måndag, klockan 10 förmiddag. Plenum är avslutat. (Plenum avslutades klockan 2,5 e.m.)

Plenum måndagen den 19 juni 1939 klockan 10 f.m.

(Plenum vidtog klockan 10,10.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Föredrages för tredje behandling:

Stora utskottets betänkande N:o 1/u.1.1939 i anledning av de av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i denna månad till Republikens President överlämnade lagarna

- a) om ändring av lagen, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning; samt
- b) angående ändring av lagen om utövande av lösningrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

Vid ärendets tredje behandling har landstinget att oförändrat godkänna eller förkasta stora utskottets betänkande jämte det däri ingående lagförslaget. Framställes yrkande på förkastande och detta vinner understöd, äger omröstning rum. Beträffande ärendets behandling iakttager talmannen samma förfarande som tidigare: först föredrages lagförslaget a), och sedan detta är avklubbat föredrages lagförslaget b). Landstingsmännen äro nu berättigade att uttala sig beträffande lagen a). Begüres ordet? Då ingen begärt ordet, antecknas såsom landstingets beslut att landstinget vid ärendets tredje behandling godkânt lagen a) i enlighet med stora utskottets förslag, som ingår i dess betänkande N:o 1/u.1.1939. Denna lag är nu av landstinget slutligt godkänd.

b) angående ändring av lagen om utövande av lösningrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland. Önskar någon uttala sig? Talmannen låter såsom landstingets beslut anteckna, att landstinget vid plenum denna dag beslutit godkänna stora utskottets betänkande N:o 1/u.1.1939 och det däri ingående lagförslaget b). Lagförslaget är godkânt och ärendet är slutbehandlat. Båda lagförslagen hava alltså blivit definitivt godkända. Nästa plenum äger rum denna dag klockan 1 e.m., dock med den reservation.

att för den händelse något utskottsbetänkande då icke föreligger, talmannen kommer att vid nämnda plenum ge tillkänna när följande plenum hålles. Nästa plenum är denna dag klockan 1. Plenum är nu avslutat.

(Plenum avslutades klockan 10,15 f.m.)

Plenum måndagen den 19 juni 1939 klockan 1 e.m.

(Plenum vidtog klockan 1,15.)

Talmannen: Plenum börjar. Upprop. (Upprop verkställes.)

Talmannen har endast ett meddelande att göra. Stora utskottet arbetade största delen av lördagen med första läsningen av det ärende, som utskottet fått till sig remitterat. Efter omröstning beslöt utskottet, vilken form och innehåll betänkandet skulle ha. Det gällde sedan endast utskrivandet av betänkandet, som sedermera naturligtvis skulle undergå ytterligare behandling. Detta har meddelats mig av stora utskottets viceordförande, som, då ordinarie ordföranden var ledig på lördagen, ledde stora utskottets förhandlingar samma dag. Efter detta meddelande på lördagen ansåg jag mig kunna sätta ut ett plenum till i dag kl. 1 för att vid detta utdela stora utskottets betänkande. Emellertid föreligger i detta nu icke något betänkande och detta närmast med anledning av ett mellanfall i stora utskottet mellan dess majoritet och sekreteraren. Under sådant förhållande föreligger i detta nu icke något betänkande från stora utskottet, och hålles därför nästa plenum klockan 5 denna dag, under förutsättning att betänkandet då är färdigt.

Nästa plenum är denna dag klockan 5. Plenum är nu avslutat.

(Plenum avslutades klockan 1,20 e.m.)

Plenum måndagen den 19 juni 1939 klockan 5 e.m.

(Plenum vidtog kl. 5,30 e.m.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Talmannen har från representanten Sundström erhållit följande telegram, avsänt från Gävle i dag: "Sjuk anhåller om ledighet." Då sjukdom anfördes såsom orsak, anser talmannen riktigaast att anhållan om ledighet beviljas

tillsvidare. Godkännes.

Plenum ajourneras nu till klockan 1/2 7, enär det å föredragningslistan upptagna utskottsbetänkandet måste skrivas ut på nytt. Ny föredragningslista kommer icke att utskrivas, utan plenum ajourneras till klockan 1/2 7.

(Paus klockan 5,35 - 6,30.)

Talmannen: Föredrages för bordläggning:

Stora utskottets betänkande N:o 2/urt.1.1939 i anledning av den av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens President överlämnade lagen om inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Talmannen föreslår att detta ärende bordlägges till ett plenum, som äger rum denna dag klockan 9, och skall talmannen i korthet motivera detta sitt förslag. Först anser talmannen att, då stora utskottet ansluter sig till lagutskottets tidigare uttalande, utan att några nya synpunkter framförts, och stora utskottets betänkande endast är ett sammandrag av lagutskottets betänkande, som här föreligger, ett längre uppskov icke är motiverat. Därtill kommer, att flere landstingsmän för talmannen uttalat sin önskan att, om möjligt vore, lagförslagets andra behandling i dag skulle kunna slutföras, varav skulle följa, att tredje behandlingen kunde försiggå instundande onsdag och till landshövdingen meddelas, att urtima då kunde avslutas. Talmannen har på dessa grunder tänkt sig att ärendet skulle bordläggas till denna dag klockan 9. Kan detta talmannens förslag godkännas. Godkännes förslaget?

Ärendet bordlägges till det plenum, som hålles i kväll klockan 9,

Plenum är nu avslutat.

(Plenum avslutades kl. 6,35 e.m.)

Plenum måndagen den 19 juni 1939 klockan 9 e.m.

(Plenum vidtog kl. 9,05.)

Talmannen: Plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)

Föredrages för andra behandling första och enda ärendet:

Stora utskottets betänkande N:o 2/urt.1.1939 i anledning av den av

Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens President överlämnade lagen om innebyggarnas i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Till grund för Ärendets behandling lägges stora utskottets betänkande. Först tillåtes allmän diskussion, som får röra sig såväl om betänkandets motivering som om dess kläm. När den allmänna diskussionen är avslutad, skrides till detaljbehandling av utskottsbetänkandet. Sist behandlas klämman. Först allmän diskussion.

Ltn Helin: Då jag hör till den minoritet inom stora utskottet, som inte förfäktar stora utskottets föreliggande betänkande, så vill jag här uttala min avvikande åsikt, som jag också gjorde gällande vid behandlingen inom utskottet.

Ifråga om lagförslaget så inrymmer det visserligen brister, men det gäller då för oss att överlägga, om dessa brister kunna överväga de andra orsaker, som möjligen kunna komma till synes vid förkastande utav ifrågasvarande lagförslag. Jag tänker då näsmast på den militära tjänstgöring, som vi efter lagförslagets antagande skulle få fullgöra inom landskapet. Då tänker jag på samma gång, att vi inte få en tredje proposition oss förelagd i samma ärende. Vore jag förvissad om den saken, så skulle jag säkert gå med på betänkandet i den avfattning det nu har, men ingen kan förvisa mig om en sådan tanke. Därför ställer jag mig också tvivlande till den.

Jag ställer mig också på samma gång frågan, om icke måhända Sverige kan draga sig tillbaka, då det ser ut, som om vi inte på något sätt skulle vilja visa oss medgörliga, då det gäller fullgörandet utav värnplikten, och detta då med tanke på att jag tror, att tanken på vår militära tjänstgöring mer har utgått från svensk sida än från finsk, ty inom kretsar i vår regering och vår riksdag har det hysts betänkligheter mot att vi skulle beväpnas. Därför kan man ju tänka sig, att, som jag redan sade, frågan har drivits på från ett annat håll, och vad som är märkligare är, att inte alla inom vår svenska riksdagsgrupp ställde sig välvilliga till den reservation, som inlämnades av professor Estlander. Det tyder också på, att vi inte ha fullt stöd utav den svenska befolkningen, utan det bästa möjliga, som kunnat åstadkommas i denna fråga redan har hunnit fram. Då inbillar jag mig på samma gång, att om vi nu avböja lagen i enlighet

med stora utskottets betänkande, så komma vi ännu ytterligare att vidga klyftan mellan fastlandet och landskapet Åland. Och det tror jag heller inte att det i framtiden kommer att verka gott för vår självstyrelse, då vi redan förut icke ansett, att den står riktigt på samma grund, som vi skulle vilja tolka den. Skulle vi däremot visa litet förståelse och tillmötesgående i denna fråga, så kan det hända, att vi i gengäld också kunde vinna bättre förståelse för landskapets inre angelägenheter. Jag tror då på samma gång, att det är omöjligt för oss ålänningar att separera oss från fastlandet, ty vi äro ju ändå i så många fall beroende utav det. Vi kunna ju inte giva bärgning åt hela vårt släkte, som växer upp, utan många äro hänvisade till att söka sin bärgning på fastlandet, och vi veta redan, att det kan bjuda på stora svårigheter för dem att söka anställning. Vi veta t.ex., att då ålänningar, som kommit ut från den här förlagda maskinistskolan, sökt anställning på verkstad, för att få den praktiska utbildning, så ha de fått svaret: Far hem och gör er militära tjänstgöring och kom sedan tillbaka. Det tyder som sagt på, att det finns en klyfta. Och så är det också med den studerande ungdomen. Vi kan inte bereda sysselsättning åt den här inom landskapet, utan också den är hänvisad i de flesta fall till att taga sysselsättning inom riket, och jag tror, att det också för dem kommer att vålla svårigheter, om vi ställa oss så avvissande, som jag anser, att vi genom detta betänkande komma att göra.

Det är ju inom landstinget mången, som resonerar på så sätt, att om vi också inte får någon ny proposition oss förelagd, så ha vi den möjligheten att gå in i lots- och fyrinrättningen, så snart saken blir ordnad, och jag antager, att det kommer en proposition i den riktningen. Men om man inte kan fullgöra sin tjänstgöring där, så ha vi då att välja den frivilliga militära tjänstgöringen. Men till det skulle jag vilja ha sagt, att om vi en gång komma att få militär förlagd inom landskapet Åland, så skulle jag anse, att den till så stor del som de åländska ynglingarna räcka till bör kunna rekryteras med åländsk ungdom och inte åtminstone i första hand med folk från fastlandet.

Jag skulle alltså i det här fallet föreslå, att stora utskottets betänkande förkastas och att lagen antagas i den form den föreligger.

Ltn Paulson: De motiv, som ltn Melin framhöll, voro av sådan beskaffenhet, att jag icke ens bryr mig om att bemöta dem. (Husell: Bra.) En

närmare granskning av det lagförslag, som varit förelagt Ålands landsting, ger vid handen, att detta icke blott står i strid med landskapets självstyrelselag utan är också främmande för rikets lag. § 12 bl.a. innehåller en bestämmelse, som gör att man inte vet för huru lång tid lagen skall gälla. Så ha vi i § 27 i självstyrelselagen, som är grundlag, bestämt huru åkänningarnas tjänstgöring skall ordnas. Nu kommer en temporär lag vid sidan, som bestämmer någonting annat. Jag anser detta icke vara riktigt. Såsom icke jurist kan jag åtminstone icke fatta detta.

Att framhålla sådana motiv som att repressalieåtgärder mot våra ungdomar skall komma att vidtagas är inte på sin plats. Jag hoppas att den unga republikens statsmakt skall visa bättre förståelse än så. Är det så att våra ungdomar icke vågar söka tjänster på fasta landet bara för att de icke ha genomgått värnplikten, så må de då först infinna sig och fullgöra sin värnplikt. Tvenne av mina bröder ha också fullgjort sin skyldighet i detta avseende.

På inga villkor kan jag vara med om att antaga denna lag, som står i strid med vår självstyrelselag. Jag kan inte vara med om att undergräva vår svenskhet. Med detta hjälper vi icke heller svenskhetens sak i Finland.

Ltn Holmström, Oskar: Även jag kan inte omfatta stora utskottets ordförändres, ltn Helins yttrande i den här frågan. Det tyckes därav framgå, att ltn Helin har stora industriella intressen på fasta landet, därför kanske resonerar han såsom han gör. Då vi ha en självstyrelselag att hålla oss till, så skola vi också fasthålla vid den. § 27 i självstyrelselagen säger att ungdomarna kunna få göra värnpliktstjänst i republikens krigsmakt den som så önskar, och sedan kunna de söka tjänst där. Vilja de söka andra tjänster på fastlandet, så kunna de fullgöra värnplikt först, så bli de icke tvungna att göra detta efteråt.

Jag vill tillfallo understöda vad stora utskottet säger här i sin motivering. Jag vill särskilt då understryka nödvändigheten av ändring av § 10 i den riktnig, som urtima landstingets lagutskott förat och sedan stora utskottet föreslår. Man kan nog föreställa sig vilka följder det kunde bli, om vi nu skola antaga den förelagda värnpliktslagen. Det skulle ha till följd, att stabernas och dylika personers familjer, som antagligen äro finska, skulle komma att bosätta sig här, och följaktligen skulle vi i en nära framtid som en följd av de ändringar, som vi nu företaga, också få fö-

retaga en ändring av självstyrelselagen om undervisningspråket. Vi skulle nog komma att bli tvungna att med kommunernas hjälp inrätta skolor för finska elever. Det skulle komma att bli stora förändringar, om vi nu antager denna värnpliktslag, som vi icke skulle stå ut med.

Jag understöder tillfullo stora utskottets föreslagna kläm.

Ltn Lundqvist: I lagutskottets betänkande säges det, att utskottet är fullt medvetet om de följder, som komma att inträffa genom förkastande av denna lag, som av regeringen här förelagts. Jag kan citera samma uttalande, men jag måste säga att jag inte kan omfatta stora utskottets förslag. Jag understöder fullkomligt, vad landstingsman Helin här har framfört. Samma synpunkter ha också föresvävat mig, att vi komma att så att säga stänga alla utvägar för vidare underhandlingar och vidare möjligheter till revision utav självstyrelselagen genom att så skarpt avvisa det här lagförslaget.

Man kan ju inte riktigt påstå, att det är ett fullständigt avvisande, ty det förefaller såsom om lagutskottet och likaså stora utskottet skulle ha haft i tankarna, att möjligtvis ännu en proposition komme att till landstinget överlämnas, för att tagas under förnyad behandling. Men jag är inte så optimistiskt anlagd, att jag har så stora förhoppningar om någonting sådant, utan i och med att den här lagen nu blir förkastad, strykes också ett streck över de löften, som av presidentens skrivelse framgår, och hoppet om revision av självstyrelselagen vore därigenom försvunnet.

Jag har tidigare så mycket framhållit i den här saken, att jag inte längre vill draga ut på tiden. Jag ber endast att få understöda landstingsman Helin i att lagen sådan som den föreligger här från regeringen måste kunna godtagas.

Ltn Wilén: Till först vill jag understryka, vad landstingsman Paulson här yttrade såsom bemötande av vad landstingsman Helin sade, och vidare vill jag taga upp det, som landstingsman Lundqvist här sade angående vad lagutskottet har motiverat i sitt betänkande, att de äro medvetna om de följder, som nu komma, ifall vi förkasta denna lag. Det är ju klart, att vi då få anlita oss av 27 § stadgar om tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen. Denna lag har kommit till, för att vi ålänningar skulle få

lättnader i militärtjänsten; nu har den tolkats så, att det skulle bli en svårare tjänstgöring än militärtjänstgöringen. När denna lagparagraf kom till, så var det, för att vi i stället för de fordringar vi hade, skulle få en lättnad, icke för att vi skulle få en tunga. Jag kan inte förstå, att det skall tolkas på det viset, att denna lagparagraf skall arbetas ut, så att tjänstgöringen vid lots- och fyrväsendet blir så svår, att ingen vill tjänstgöra där. Om det kommer att gå på det viset, så ha vi väl ingenting att vänta på annat håll. Då är det vantöskat hela systemet och hela vår självstyrelse. Vi kan inte få den ena eller den andra paragrafen reviderad, om vi icke tillmötesgå myndigheterna nu och godkänna denna militärlag, som har så många fel och brister. Jag kan inte förstå, huru man kan tänka sig fortsättningen.

Ltn Bengtz: Jag kan icke heller fatta att det skulle vara illa gjort, att landstinget försöker bevara konstitutionella rättigheter så långt landstinget det kan. Man försöker nu på alla vis från finskt håll kringskära våra rättigheter, som tidigare ha beviljats, men det är vår plikt och skyldighet att hålla fast vid det vi ha.

Jag måste också säga, att jag icke heller kan förstå ltn Helin, då han kommer med att vi måste antaga det oss förelagda lagförslaget, för att våra pojkar skola få arbeta på fasta landet och för att svenskarna i annat fall skulle komma att draga sig bort. Detta är inga motiv som håller. Är det så, att befästningarna skola komma till endast för att ålämningarna skola tvingas att fullgöra värnplikt, då är lagen icke mycket värd, då kunna vi allra minst antaga den. Nog måste det vara något annat ändamål med den än att pina ålämningarna att göra militärtjänst.

Ltn Sjöblom: Med anledning av det yttrande, som ltn Lundqvist här citerade i lagutskottets betänkande, att utskottet är fullt medvetet om de följder som komma, då vi icke godtager denna lag, vill jag framhålla, att vi veta att obehagligheter kunna komma, men att vi också i framtiden äro beredda att kämpa för de rättigheter och förmåner, som tillerkänts landskapet. Och jag vill också tillägga, att undfallenhetspolitiken också har sina följder, vilket envar allvarligt må begrunda.

Ltn Larson: Jag kan i likhet med ltn Bengtz icke förstå, att det skul-

le vara något orätt av oss att kummpa för våra rättigheter, och när vi ha fått lagstiftningsbefogenhet, så har det väl varit meningen, att vi skulle använda oss utav den, och jag anser, att det inte endast är vår rätt utan vår skyldighet såsom ålänningar och svenskar att förfäkta vår sak. Det kan ju inte på något sätt tolkas som vanvördnad mot regeringen, om vi framhålla, vilka olägenheter där förefinnas och motse, att den gör lagen mera antagbar. Om vi inte kan få det, så ha vi ju inte att göra större anspråk på det, men då skall vi få tillämpa § 27, där det förutsättes tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen eller militärtjänstgöring. Jag vill ock understöda ltn Sjöblom, när han säger, att undfallenhetspolitiken inte heller är någonting att rekommendera.

Ltn Holmqvist: När stora utskottets betänkande i huvudsak överensstämmer med lagutskottets, så har jag inte mycket att säga till om. Jag anser att lagutskottet, som först kom med detta betänkande, har gjort det på ett så fint och försynt sätt, så att om det uttalande, som utskottet har gjort, kan ingenting sägas, om att det i brysk stil återförvisar lagförslaget. Vi måste väl ha rätt att uttala oss om de särskilda paragraferna och om vi anse lagen antagbar eller icke. På de grunder, som lagutskottet och numera även stora utskottet föreslår, att lagen måtte förkastas, borde väl var och en ålänning var och en svensktalande ålänning, om jag så får säga vara med. Det är emot språkparagrafen, som lagutskottet och stora utskottet ha gjort anmärkningar, men de ha gjort det på ett så försynt sätt, som jag tidigare har sagt, att därom är ingenting att säga.

Vicetalman Holmberg: Ltn Lundqvist har fäst sig vid det yttrande i lagutskottets betänkande, vari utskottet säger att vi äro fullt medvetna om de följder, som kunna komma efter det ställningstagande, som lagutskottet har gjort, och efterlyser därvid vilka dessa följder äro.

En av följderna, som vi räknade med är den att regeringen icke kommer med flere propositioner till landstinget om värnpliktslag för Åland. Det med flere propositioner till landstinget om värnpliktslag för Åland. Detta skulle då till sin konsekvens kunna ha den följden, att Kökar därigenom skulle bli förfinskat men icke övriga delar av Åland och detta därför att skulle bli förfinskat men icke övriga delar av Åland och detta därför att i neutralitetskonventionsändringen finns icke något sådant förbehåll söderom demarkationslinjen, liksom norrom demarkationslinjen, där Finland bemyndigas att under 10 år vapenöva åländsk ungdom eller att där förlägga militär

från svenskspråkiga områden. Norrom demarkationslinjen kan icke annat än svenskspråkig militär förläggas, vare sig de äro hemma från Åland eller från övriga svenska Finland. Men söderom demarkationslinjen har regeringen full frihet, emedan Finland har rätt att förfoga över dessa områden efter bästa förgottfinnande. Så långt jag kan förstå har nämligen de finska riksmyndigheterna rätt att där placera finsk militär, om man en gång stannar för ett genomförande av befästningsplanen.

Detta är en av de följder, som vi ha räknat med kan komma. Men vi ha räknat med en följd också, att när vi ärligt och sakligt säga ifrån vad det är för brist som detta lagförslag innehåller, så böra vi kunna lita på de utfästelser, som finska regeringen har givit till Sverige och till garantimakterna. Finlands regering har framhållit, att det är endast och allenast militära motiv, som äro anledning till denna konventionsändring och icke några nationella sådana. Därför räknar vi med, att om god vilja förefinnes att uppfylla dessa garantier, så föreligger icke något hinder att i ett senare skede framlägga för landstinget ett sådant förslag, där alla dessa anmärkningar äro beaktade, som vi här framställt. Vi hoppas svagt att detta skulle vara gjort till detta ting, då från försvarsutskottet skickades till häradshövding Brenning en anhållan om att han skulle infinna sig i Helsingfors, vilket gav anledning till att han också skände en skrivelse till försvarsutskottet, och i denna skrift angav häradshövding Brenning de minimikrav, som absolut måste uppfyllas, om landstinget alls skall kunna tänkas godkänna det förslag, som förelägges dem till antagande. Likaså har professor Estlander, understödd i ett tidigare skede av den åländska riksdagsmannen Herman Mattsson och av ordföranden i Svenska Folkpartiets Centralstyrelse, friherre Ernst von Born, föreslagit, att språkparagrafen, § 10 skall erhålla ett för Åland mera betryggande innehåll. Men allt detta beaktades icke i riksdagen.

Ltn Helin framhåller här, att han ansår det vara egendomligt, att samtliga svenskar, representerade i Finlands riksdag, icke kunna omfatta det av professor Estlander framställda förslaget om lagens förkastande. Jag har uppfattat saken på det sättet, att de anser att Åland har så många andra garantier ändå för bevarandet av sin svenskhet som Finlands övriga svenska trakter saknar. De äro skyldiga att fullgöra sin värnplikt och måste ändå försöka bevara sitt svenska modersmål, varför de anse det vara helt naturligt, att också ålänningarna skola fullgöra samma skyldighet.

Men vi åländska landstingsmän, vi ha icke att taga hänsyn till vilka åsikter fasta landets svenskar anlägga på våra särskilda problem. Vi ha vår självstyrelse, och det ankommer således på oss själva att vi icke försvagar möjligheterna för oss att bevara vår svenskhet.

Ltn Helin anförde även att om vi icke i detta nu antaga denna värnpliktslag, kan man också tänka sig, att följden blir den, att Sverige kommer att draga sig tillbaka från hela befästningsplanen. Det är en omständighet, som vi nog även diskuterade inom lagutskottet, men som dock inte kunde få verka avgörande på vårt ställningstagande. Det vore för övrigt en ödets bittra ironi, om banden, som knutits mellan Finland och Sverige för den nordiska neutralitetens bevarande, skulle vara så svaga att det skulle vara endast denna omständighet att vi skulle antaga värnpliktslagen, som skulle förmå att hålla dem samman. Och ännu bittrare för oss ålänningar skulle det bli om det skulle gå dithän, att vi skulle antaga denna lag, men Sverige det oaktat skulle komma att draga sig tillbaka och icke följa den s.k. stockholmsplanen. Vi måste också tänka på den omständigheten, huruvida man i Sverige fortsättningsvis ämnar följande denna plan, vara med om att genomdriva den, eller om Sverige drager sig undan, är med om att genomdriva en ändring av konventionen i den riktningen, att Finland får sätta in finsktalande trupper här och själv i sista stunden drager sig ur spelet.

Denna fråga är mycket invecklad. Jag tror dock, att om man opartiskt och med god vilja att försöka förstå saken betraktar landstingets ställningstagande i frågan, så skall man finna, att denna icke på något sätt verkar fjärrmande varken österut eller västerut. Det beredes tillfälle nu för vederbörande att bevisa riktigheten i påståendet att till grund för konventionsändringen icke föreligger några som helst nationella motiv utan endast militära sådana. Huru härmed förhåller sig, får framtiden utvisa.

Jag understöder för min del stora utskottets förslag.

Talmannen: Är den allmänna diskussionen avslutad?

Ltn Holmström, Oskar: Då jag förra gången hade ordet, så måste jag erkänna, att min tunga svek mig. Jag är en dålig talare, och tungan vägrade att göra sin tjänst. Ty då man hör en skärgårdsrepresentant som Helin ytt-

ra, att han omfattar lagförslaget sådant det föreligger trots lagutskottets och stora utskottets invändningar och påpekningar, då blir man litet upprörd, om jag så får säga, men landstingsman Holmberg ledde mig litet på tråden. Jag som representant för Kökar inser enligt mitt förmenande tillfullo, huru vi kommer att få det, om vi alltså enligt den utstakade planen blir utanför den tilltänkta demarkationslinjen och där enligt det, som vi ha fått veta kommer att läggas militär - huru mycket, det kan jag inte säga och de åländska ynglingarna och vid behov även annat manskap där kommer att få exercis. På det sättet skulle vår kommun, min hemsöcken, bliva överfull, överbefolkad med finsktalande familjer. Jag har varit medlem av kommunalfullmäktige i över 10 år och vet, vilka bekymmer vi ha haft med skolor och dylikt, och följaktligen skulle vi måsta inrätta skolor för ett annat språk än det, som har talats på våra öar sedan urminnes tider. Därför ville jag ännu uttrycka min förvåning över att en skärgårdsrepresentant och ålänning kan uttrycka sig som Helin gör och föreslå antagande av lagen. Så att jag kan ännu upprepa, att jag omfattar, vad stora utskottet har föreslagit.

Ltn Haggblom: Jag hade inte tänkt yttra mig vid det här tillfället, men landstingsman Holmström och vicetalman Holmberg missförstå varandra i så hög grad, att jag måste taga till orda för att på något sätt klara begreppen. Landstingsman Holmström anser, att följderna av ett antagande av lagen bleve den, att han fick lov att inrätta finska skolor i Kökar. Vicetalman Holmberg däremot sade, att han är medveten om att ett förkastande av denna lag leder därhän, att Kökar förfinskas. Men de äro båda med på noterna och motivera båda två gladligen ett förkastande av lagen. Jag har mycket svårt att förstå det där. Holmberg förstår jag mycket väl. Han sade, att ett förkastande av lagen kan innebära, att Kökar förfinskas. Det förstår jag mycket väl, ty den nationalitetsgaranti, som denna lag innehåller, skänker en borgen för att inte Kökar kommer att förfinskas, åtminstone inte i något hastigt tempo, ifall vi antaga lagen. Men om vi däremot förkasta lagen, så kan det hända, att det sker mycket snabbt. Men landstingsman Holmström tror igen, att om vi nu förkasta lagen, så är allt gott och väl. Lycklig den, som kan vara så optimistisk och hysa en så stark tro på en lycklig framtid. Men tyvärr ha vi icke mycket att grunda en dylik optimism på. Jag är för egen del inte fullt belåten med lagen i

den formulering den nu har. Jag skulle mycket gärna ha sett, att de ändringar, som lagutskottet här ansett nödvändiga, kunde genomföras. Men huru jag än funderat på saken, ser jag ingen möjlighet därtill. Nu ha vi att antaga eller förkasta lagen, och förkasta vi den, så går det i sämsta fall så, att inget nytt förslag kommer, så gå vi också miste om de nationella garantier, som § 10, andra momentet ändå innehåller, där det heter så här:

Innehavare av tjänster eller befattningar vid de under fredstid till landskapet Åland förlagda staberna och truppavdelningarna, officerarna likväl undantagna, underofficerare och värvat manskap även som manskapet i de från annan ort till landskapet i och för utbildning förlagda trupperna skola tillhöra rikets svenskspråkiga befolkning.

Det borde ju skänka också landstingsman Holmström en viss trygghet mot förfinskning. Men om vi förkasta lagen och detta faller bort och Finland och Sverige det oaktat genomföra försvarsplanen på Åland, så är faran för förfinskning mycket, mycket större.

Jag vill slutligen betona, att det nu är ett svenskt intresse, att vi antaga en värnpliktslag för Åland, medan det är ett åktfinskt intresse, att vi förkasta den.

Ltn Helin: Ltn Holmström förvånar sig över mig såsom skärgårdsrepresentant och den inställning jag har till ifrågavarande lagförslag. Jag vill till detta ha sagt, att ltn Holmström nog i detta fall litet blandar ihop olika saker. Jag ser saken så att vårt ställningstagande till frågan om fullgörande av militärtjänst inte alls har någonting att göra med befästningsfrågan. Befästningsfrågan är en skild sak för sig, som landstingsmännen ingenting kunna göra åt. Detta ha vi konstaterat tidigare. Nu gäller det endast militärtjänst på Åland eller om vi skola tjänstgöra i lots- och fyrväsendet. Det är denna fråga som landstinget har att avgöra. Befästningsfrågan ligger i andra maktens händer ser det ut. Därvidlag har nog ltn Holmström tagit fel.

Så framhåller också ltn Holmström, att jag skulle ha så stora intressen på fasta landet och att jag därför förordar lagen. Detta är nog inga skäl som kunna förefinnas. Jag vill säga ltn Holmström, att jag är lika varm åklänning och varm svensk som andra, fastän jag i denna fråga tolkar och ser saken på annat sätt.

Ltn Holmström, Oskar: Det kanhända att jag har blandat det här resone-

manget litet. Men jag beklagar att jag inte är någon folkskollärare eller dylik person, som kan uppfatta allting så tydligt och klart som ltn Häggblom. Det är min skuld detta, och det kan inte hjälpas, att jag inte har fått liknande bildning. Jag utgår från det att neutralitetskonventionen icke är ändrad ännu. Vi ha icke några belägg på att den är upphävd, och något beslut att bygga befästningar föreligger icke ännu. Då kunna vi icke ens behandla denna lag, ty då skulle vi bryta emot konventionen. Jag utgår också ifrån, att här är fråga om att stifta en lag, som strider emot självstyrelselagen.

Alltså för att vi skola kunna antaga någon värnpliktslag bör neutralitetskonventionen vara upphävd. Enligt min mening är den ännu icke upphävd, varför vi inte heller kunna ge vårt bifall till antagande av denna lag, emedan vi då skulle bryta emot konventionen. Jag kan inte se saken på annat sätt. Det kanhända att jag icke har så klar insikt i frågan. Men då är jag tacksam för upplysningar från ltn Häggbloms sida. Men tillsvidare åtminstone så utgår jag ifrån att vi icke ha neutralitetskonventionen ändrad.

Ltn Wilén: Ltn Häggblom förstår sig inte på landstingsman Holmströms uttryck. Jag för min del vill erkänna, att jag heller inte förstår landstingsman Häggbloms åsikter. Nu har riksdagen utarbetat en värnpliktslag för Åland och sänt den hit till landstinget, för att vi skulle godkänna den. Den har blivit godkänd av riksdagen och nu skulle vi i vår tur godkänna den. Det är väl ett intresse ifrån Finlands myndigheter, att de ha utarbetat den här lagen och sänt den hit till Åland. Nu påstår landstingsman Häggblom, att det ligger i Finlands intresse, att vi förkasta lagen. Så fattade jag det och det är väl Häggbloms egna ord det. Jag förstår inte det, utan jag ber om en förklaring, varför det skulle vara ett intresse för Finland, att vi skulle förkasta lagen.

Ltn Häggblom: Jag ber att få tacka ltn Holmström för den upplysning han gav. Nu förstår jag honom, då han utgår ifrån ungefär det, att om vi antager värnpliktslagen, då kommer det befästningar medan däremot, om vi

förkastar lagen, så få vi leva i lugn och frid och ro såsom vi ha levat tidigare. Nu förstår jag honom, ty jag är fullt på det klara med vad han liksom alla andra säger, att detta vore det bästa.

Jag kunde ge ltn Wilén de upplysningar han begärde. Men å andra sidan är detta överflödigt, ty ltn Wilén vet likasåväl som de övriga landstingsmännen och jag, att det är efter påtryckning från Sveriges sida som Finlands riksdag har stiftat denna lag, som nu förelagts oss. Och det har utkämpats många sega och hårda duster, innan man kom så långt ifråga om själva garantierna som man kom. I samarbets intresse har Finland gjort dessa eftergifter till Sverige, men det är Sverige som har drivit på dem. Det är ett svenskt intresse således att vi skola ha lag om ålänningarnas värnplikt, så tråkigt det än är att denna lag ännu, trots de förtjänster den bjuder på, dock icke är så bra som vi skulle vilja ha den. Men man får icke allting så som man önskar.

Ltn Paulson: Med anledning av det uttalande, som ltn Häggblom senast gjorde så vill jag säga, att jag kan ge honom den upplysningen, att varje ålänning måste betrakta det som ett förfäktande av finska intressen att godkänna denna lag såsom den nu befinner sig. Detta borde även herr Häggblom, som är ganska klok, förstå. Även strider lagförslaget emot vår självstyrelselag. En jämförelse med §§ 29, 30 och 31 i vår självstyrelselag ger belägg härför.

Vicetalman Holmberg: Ltn Häggblom sade i ett tidigare andragande, att han gärna ser, att de ändringar, som lagutskottet har föreslagit, genomföras. Och därom är vi väl alla ense i landstinget. Men endel, majoriteten eller åtminstone majoriteten i lagutskottet och majoriteten i stora utskottet anse, att om vi nu antaga lagen, så är det omöjligt att få dessa ändringar genomförda, ty då blir det föreliggande förslaget lag för all evärdelig tid, mänskligt att döma. Och på Åland ha vi bra svårt att vara nöjda med mindre än vad Sverige anser, att vi skola vara nöjda med, nämligen att ämbetsspråket i staber och truppförband skall vara svenska. Det har excellensen Sandler framhållit i sin proposition till svenska riksdagen, att den finländska regeringen lovat, att detta skall ingå i lagen. Men som vi veta, så saknas det.

En annan sak är den, att i det lagförslag eller det förslag till pro-

position rättare sagt, som vi fick oss tillsänt i höstas, hette det, att lagen skulle gälla i 10 år, och det var faktiskt Finlands regerings gåva till Åland. Men denna bestämmelse finns inte nu här i detta lagförslag. När detta lagförslag här icke kan antagas, så är det, emedan man tagit bort dessa bestämmelser från det slutliga lagförslaget, som vi anse såsom grundvillkor för att lagen på Åland alls skall kunna antagas.

Jag återhämtar detta, att det föreligger ingen faktisk omöjlighet att införa i denna lag de minimikrav, som vi anse nödvändiga. Det finns möjligheter, om den goda viljan finns.

Vad landstingsman Häggbloms tolkning av undertecknads anförande om de följder, som vi äro medvetna om, så tolkade han mitt anförande rätt. I allra värsta fall kan det nämligen gå på det viset, men egendomligt är det, om sakförhållandena utveckla sig i den riktningen, att tack vare Sveriges kraftiga ingrepp Ålands mest svenska kommun emot vår vilja och utan vårt medgivande skall förfinskas.

Ltn Häggblom: Jag beskyller ingalunda lagutskottets eller stora utskottets majoritet för att gå äktfinsketens ärenden. Det vare mig fjärran ifrån, men jag sade, att det är ett svenskt intresse, att vi antaga en värnpliktslag och ett äktfinskt intresse, att vi förkasta den. Och jag tror, att lagutskottets majoritet liksom stora utskottets har precis samma uppfattning som jag utom i det avseendet, att de hysa större förhoppningar om att man från rikets sida kommer med en förbättrad lag än vad jag kan hysa. Det är bara det, att de äro mera optimistiska än jag. Svenskhetens intressen vill vi nog tjäna alla lika mycket. Men det kan hända, att vi gå så långt i vår strävan att tjäna svenskhetens intressen, att vi skjuta över målet och att det i stället blir äktfinsarna som jubla. Jag hoppas jag liksom andra, att det till sist inte skall gå så illa utan att saken skall utvecklas till det bästa, fastän jag tror, att faran är stor, om vi förkasta lagen.

Ltn Bengtz: Jag kan icke heller fatta ltn Häggblom när han säger, att det är ett äktfinskt intresse att lagen skall förkastas. Jag anser detta uttalande vara en ganska svår beskyllning emot sådana män som professor Estlander och de österbottniska representanterna i riksdagen, som representera de mest svenska trakter i hela Finland, och där man mera än på

andra ställen kämpar för bevarande av svenskheten. De voro också för lagens förkastande.

Talmannen: Är den allmänna diskussionen avslutad? Begäres ordet? Den allmänna diskussionen är avslutad.

Så har landstinget att skrida till granskning av stora utskottets motivering och sker detta i ett sammanhang, varefter klämman kommer att föredragas skilt för sig. Önskar någon landstingsman uttala sig beträffande motiveringen? Förslag till ändring får därvid göras. Begäres ordet? Innan jag går att uppläsa klämman och förelägga den till godkännande, ber jag att få upprepa slutyrkandet i ltn Helins anförande. Han föreslår för landstinget att lagen skall antagas i den form den föreligger i riksdagens avfattning. Är detta riktigt? (Helin: Ja.) Ltn Helin och de som understött honom ha emellertid förbisett en sak. Då stora utskottets betänkande ligger till grund, bör förslag väckas att den av riksdagen antagna lagen lägges till grund för andra behandlingen; vunno ett sådant förslag landstingets majoritet för sig, blir den naturliga följden härav, att ärendet återsändes till stora utskottet, som då har att avfatta ett nytt betänkande. Nu åter finnes icke något lagförslag i stora utskottets betänkande. Mitt första intryck var, att ltn Helins förslag hänförde sig till tredje behandlingen, då det gäller ett godkännande eller förkastande. Men jag visar det tillmötesgåendet, enär jag förmodar att det beror på bristande kännedom om sättet att gå tillväga, att jag bereder ltn Helin och dem som understött honom möjlighet att framställa yrkande på ändring av stora utskottets betänkande i så måtto, att till grund för behandlingen lägges den av riksdagen antagna lagen. Begäres ordet? Ingen begär ordet.

Så föredrages klämman. Stora utskottet föreslår: "att landstinget med omfattande av lagutskottets betänkande och förslag till Republikens President ville framhålla, att landstinget på grund av ovan berörda brister icke kan giva sitt bifall till stiftande av denna lag." I detta sammanhang tager jag nu upp ltn Helins förslag, som, om jag förstod honom rätt, gick ut på att denna kläm skulle förkastas. Är detta riktigt? (Helin: Ja det är riktigt.) I detta sammanhang, när vi behandla klämman skilt, tarvar ltn Helins förslag understöd för att komma under omröstning. Ltn Helin föreslår i ärendets nuvarande skede att stora utskottets kläm skall av landstinget förkastas.

Ltn Westberg: Jag vill understöda ltn Helins förslag.

Ltn Lundqvist: Understöder också ltn Helins förslag.

Talmannen: Är diskussionen i denna del avslutad?

Omröstning kommer att verkställas, och framställer talmannen följande förslag till omröstningsproposition: De landstingsmän, som godkänna stora utskottets kläm, formulerad i slutet av dess betänkande och av talmannen redan uppläst, uppmanas att rösta ja. De landstingsmän, som i likhet med ltn Helin önska förkasta denna kläm, uppmanas att rösta nej. Kan talmannens förslag till omröstningsproposition godkännas? (Ja-rop). Alltså: de landstingsmän, som understöda stora utskottets kläm, uppmanas att rösta ja. Vinner nej, har ltn Helins förslag blivit av landstinget godkänt och klämman förkastad. Jag vill ännu en gång få bekräftelse av landstinget. Godkännes talmannens omröstningsproposition? Kan den godkännas? (Ja-rop). Då skrida vi till omröstning. Landstingsmännen Påvals och Paulson uppmanas att biträda talmannen och avgiva sina röster härifrån. Ja-röster avgivas för stora utskottets kläm och nej-röster för ltn Helins förslag att klämman måtte förkastas. Ja- och nej-röster avgivas tydligt och klart efter upprop.

(Vid omröstningen avgåvos ja-röster av Bengtz, Bertell, Blomroos, Brenning, vtm. Holmberg, Holmqvist, Carl Holmström, Oskar Holmström, Huseell, Johansson, Kalm, Karlsson, Larson, Lennart Mattsson, Nordström, Paulson, Påvals, Sjöblom, Olofsson och Wilén. Nej-röster avgåvos av Enblom, Helin, Häggblom, Westberg, Lundqvist och Åkerfelt. Frånvarande: Eriksson, vtm. Mattsson, frk. Sundström.)

Omröstningen har givit till resultat, att landstinget med 20 ja- mot 6 nej-röster beslutat godkänna stora utskottets betänkande. Då vid ärendets andra behandling stora utskottets betänkande och den däri ingående klämman blivit av landstinget oförändrat godkänd, förklaras härmed ärendets andra behandling slutförd. Ärendets tredje behandling kommer att försiggå vid ett plenum instundande onsdag klockan 12.

Plenum är nu avslutat, och nästa plenum äger rum om onsdag klockan 12 p.d.

Plenum avslutades klockan 10,05 e.m.

Plenum onsdagen den 21 juni 1939 klockan 12 p.d.
(Plenum vidtog klockan 12,20.)

Talmannen: Dagens plenum begynner. Upprop. (Upprop verkställes.)
Föredrages för tredje behandling:

Stora utskottets betänkande N:o 2/urt.l.1939 i anledning av den av Riksdagen den 6 juni 1939 antagna och den 7 i samma månad till Republikens President överlämnade lagen om innebyggarnes i landskapet Åland delaktighet i rikets försvar.

Vid plenum senaste måndag behandlade landstinget stora utskottets betänkande och godkände därvid efter omröstning utskottets motivering liksom ock stora utskottets kläm, sålydande: "att landstinget med omfattande av lagutskottets betänkande och förslag till Republikens President ville framhålla, att landstinget på grund av ovan berörda brister icke kan giva sitt bifall till stiftande av denna lag." Innan ärendets andra behandling avslutades, förklarade talmannen, att efter det landstinget oförändrat godkänt stora utskottets betänkande och den däri ingående klämman, förklaras andra behandlingen avslutad. Vid ärendets tredje behandling har landstinget att antingen godkänna stora utskottets här föreliggande förslag, som icke vidare kan undergå ändringar, eller också framställa förslag om förkastande. Framställes förslag om förkastande och detta vinner understöd, skrides till omröstning. Begäres ordet?

Ltn Häggblom: Det kan väl anses som förespilld möda att ännu vid detta tillfälle taga till orda i denna fråga. Den föreliggande värnpliktslagen står inte mera att rädda. Den dog enligt mitt förmenande redan i måndags till följd av de sår, som lagutskottet tillfogade den i förra veckan. Därför kan också dagens tillställning närmast jämföras med en begravning. Men just den omständigheten motiverar kanske ett uttalande. Det är ju gammal och god sed att hålla tal vid graven och gammal god sed bjuder också, att man vid ett sådant tillfälle plockar fram den avlidnes alla goda sidor i motsats till vad fallet var under hans levnad, då man satte in hela sin energi på att visa på fel och förbise förtjänster.

Den hädangångna lagens korta levnadssaga rymmer i sig ett stycke nordisk historia av stort intresse. Likasom revybernet i "Sol över Åland" tillkom lagen såsom en produkt av nordiskt samarbete. Att denna en första påtagliga

produkten av det nordiska samarbetet skulle bliva ett sorgebarn och dräpas redan i sin linda är beklagligt. Och att det skulle bliva Ålands landsting, som utan större tvekan tog detta mord på sitt samvete, får betraktas som ödets grymma ironi. Inför historiens domstol skall landstinget en gång stå till svars för denna gärning. Skall domen då bliva frikännande under motiveringen att landstinget handlat i självförsvar, eller skall den bliva fällande, det är den stora frågan vid graven i dag.

I sitt stora tal senaste lördag redogjorde landstingsman Holmberg för tillkomsten av självstyrelselagens 27 §. Han betonade bl.a., att psykologiska faktorer gjorde, att paragrafens bestämmelser just efter åldndsstridens dagar var förmånligare för de värnpliktiga än vanlig militär tjänstgöring. Däri har han enligt mitt förmenande fullkomligt rätt. Alltsedan statsbildningens uppkomst för årtusenden tillbaka står för minoriteten den brännande frågan: staten eller stammen? Förståndet väljer det förre, blodet det senare. I det långa loppet segrar alltid det senare. Att/^{av}den egna staten kommenderas ut i krig emot den egna stammen är det mest infernaliska, som en människa kan få uppleva på vår jord. En sådan plikt-kollision river sönder en människas själ säkrare än en granat river sönder hennes kropp.

Jag förstår därför mycket väl vicetalman Holmberg, när han ansåg § 27 vara bra för 19 år sedan, men att han även i dag anser den förmånligare än den värnpliktslag, som nu förelagts oss, kan jag inte begripa. Nu äro förhållandena dessbättre rakt motsatta dem, som rådde vid självstyrelselagens tillkomst. Nu äro Finland och Sverige de bästa vänner. Nu är det statens och stammens samfällida önskan, att vi ålänningar träda upp till hembygdens försvar. Nu äro vi bestämda att utgöra en länk i ett nordiskt neutralitetsförsvar. Vi få inte glömma, att vi ha förpliktelser emot den stat vi tillhöra, och vi få inte heller svika vår egen stam. Vi äro visserligen i vår fulla rätt, när vi kämpa för vårt språk och för vår egenart. Men vi få inte i den kampen svänga svärdet så oskickligt, att vi halshugga oss själva. Enligt mitt förmenande är det just detta vi gör, när vi vägra antaga en värnpliktslag, och i stället skicka våra söner ut kring Finlands kuster och överlåta åt andra att sköta hembygdens försvar.

Lagutskottet anser värnpliktslagens 10 § i nationellt avseende inte fullt betryggande. Lagutskottet säger sig även vara fullt medvetet om de följder, vilka lagens avböjande kan medföra för landskapet och dess befolk-

ning. I likhet med vad landstingsman Lundqvist vid ett tillfälle yttrade, så måste även jag konstatera, att lagutskottet med detta uttalande lämnar rum för gissningar av de mest skilda slag. Räkna lagutskottet med, att följderna av ett avböjande blir, att statsmakten kommer med en ny lag med en förbättrad paragraf och det visar sig, att lagutskottet räknat rätt, så både förstår jag och gillar utskottets handlingsätt. Om däremot utskottet inser, att följderna blir tjänstgöring vid sjöfartsväsendet eller vanlig finsk militärtjänstgöring, då kan jag inte förstå resonemanget. Jag vill ännu en gång citera tionde paragrafens andra moment. Eller jag får förutsätta, att alla så noggrant satt sig in i ordalydelsen av detta moment, att jag kan underlåta att åter citera det. Jag råkar nämligen inte ha lagen till hands. Alla veta, vilka ur nationalitetssynpunkt rätt så betryggande stadganden detta moment innehåller. Den, som då medvetet slänger bort en lag, som innehåller dessa nationalitetstryggande bestämmelser och sänder landskapets söner bort ifrån Åland, den visar, att han inte vill försvara sin hembygd och inte heller sitt modersmål och sin nationella egenart. Om han då i samma andetag försöker bortvisa beskyllningen om feghet, så har han ingen utsikt att bli trodd av någon annan än av sig själv. Ja, vid noggrann eftertanke måste han själv tvivla på sina egna ord.

Vicetalman Holmbergs påstående, att vi inte äro fega, men att trots detta en tjänstgöring inom sjöfartsväsendet även under nurådande förhållanden, alltså utan den psykologiska bakgrund, mot vilken frågan måste ses 1920, är förmånligare än en militärtjänstgöring hemma på Åland enligt den föreslagna lagen kommer mig att minnas ett uttryck, som i min barndom skapades av två tvillingpojkar i min grannby. Pojkarna i fråga hade för vana att förargas med en något argsint gubbe. En gång, när de utfört något rackarstreck och befann sig i vild flykt undan gubben, ropade en kamrat till dem: Är ni rädda? Nej, fick han till svar, inte äro vi rädda, vi springer undan. - Ja, inte äro vi åläningar fega, vi bara drar oss diskret undan och låter andra försvara vår hembygd. En sådan slutledning kan man draga ur vicetalman Holmbergs yttrande, men jag har naturligtvis missförstått honom.

Lagutskottets betänkande hade kunnat försvaras, om däri klart fastslogs den principen, att om överhuvudtaget Åland skall försvaras och man sålunda skall upphöra med att lita till internationellt garanterad neutralitet, så är militärtjänstgöring i hembygden de åländska värnpliktigas självklara

uppgift. Det är detta man saknar i såväl lagutskottets som stora utskottets betänkannden.

Konung Gustav Vasa lär en gång ha yttrat, att de dagar säkert skulle komma, då Sveriges folk önskade, att han steg upp ur graven och åter toge hand om spiran. Jag tror, att de dagar skall komma, då Ålands folk gärna skulle taga denna lag upp ur graven och låta den träda i kraft. Framtiden får utvisa, om jag har rätt eller om jag misstar mig.

Ltn Paulson: Av ltn Häggbloms långa skrivelse, vilken han nu uppläst för landstinget, framgick i en punkt, att Ålands landsting nu skall begrava det nordiska samarbetet. Jag beklagar om våra i grundlag stadgade rättigheter skola offras för det nordiska samarbetets skull. Till detta vill jag framhålla vad vår gamle rättskämpe Rabbe Vrede satte såsom måtto för sig själv: Rätt alltid varar.

Vicetalman Mattsson: Det kan hända, att det kan bliva något pinsamt och tröttsamt för landstinget, om jag vid detta tillfälle något uppehåller mig vid förhistorien till det beslut, som landstinget nu i dag slutligt skall fatta. Det var för ungefär ett år tillbaka, som landstingsmännen hade en privat överläggning rörande detta det s.k. Åländska försvarsproblemet. Undertecknad tog sig friheten föreslå, att de åländska medborgarna skulle tillsätta en medborgardelegation, som i främsta rummet skulle undersöka ålänningarnas förhållande till den åländska neutralitetskonventionen av år 1921, emedan jag inte var övertygad om att ålänningarna hade något att säga i den saken. Jag sade, att i fråga om denna konvention borde höras all tillgänglig sakkunskap. Jag har sällan blivit mera avspisad än vid det tillfället. Jag fick i synen, att den saken är solklar. Här föreligger rättsförhållanden, och om rätten kränkes, så skall ålänningarna protestera. Man drog på denna sträng länge nog. Det var en medveten eller omedveten villfarelse från de håll, där denna uppfattning fördes fram. Men det var ingen medveten villfarelse, när hos Ålands folk denna uppfattning hade blivit inympad. Ålands folk tog för givet, att så är förhållandet. Och jag imponerades inför bondetågets ärliga övertygelse, men jag förvånades, när man inför bondetåget talade om en rätt, som inte var tillfinnandes.

Frågan är enligt min uppfattning och enligt landstingets både lagutskotts och stora utskotts uppfattning nu utagerad på denna punkt. Diskussionen in-

skränker sig såtillvida, att härom nämnes ingenting. När jag jämför diskussionen från senaste år och diskussionen från nu, så frapperas jag över, huru man nu har reducerat det problem, om vilket man diskuterar. Jag antecknar således, att i fråga om denna angelägenhet så finnes här ett enhälligt landsting. Landstinget godkänner alltså den uppfattning, som jag från första början har haft och den uppfattning, som har varit utslagsgivande för den s.k. Åländska minoriteten, att i fråga om neutralitetskonventionen av år 1921 har det Åländska landstinget ingenting att säga. Det är en internationell affär, en mellanstatlig överenskommelse, och inte i någon stat - om vi tänka till exempel på Irland med sina utvecklade lagstiftningsbefogenheter och sin förvaltningsrätt, fullt jämförliga med en suverän stats, men komma vi till utrikespolitiken, så är det engelska imperiets suveräna statsmakt, som för talan. Tänka vi på Island med samma statliga befogenheter, är förhållandet enahanda. Island får fritt och obeskuret sköta om sina angelägenheter, men utrikesförvaltningen skötes av Danmark. Det skulle vara absurt, om det skulle ha lämnats åt Ålands folk att i fråga om republiken Finlands utrikesförvaltning och internationella relationer låta Ålands landstings 30 representanter korsa hela republikens strävanden i den ena eller den andra riktningen. Men det var oportunt en tid att föra fram en sådan uppfattning. I dag gör man det inte mera, eller får man emotse, att man hävdar samma krav i fortsättningen. Annars, jag upprepar detta ännu en gång, antecknar jag, att här är ett enhälligt landsting i frågan om denna angelägenhet.

Ifråga om 1929 års neutralitetskonventions effekt för närvarande under de politiska och militära förhållanden, som nu råda i Europa såsom garanti och trygghet för oss, kan jag för min del icke tillmätta denna någon som helst betydelse. Detta bevisas också utav Nationernas förbunds ställningstagande till problemet, där det endast konstateras, att Finlands och Sveriges regeringar ha förelagt förbundet en anhållan om att få vidtaga vissa försvarsåtgärder för att åstadkomma den effekt att skydda Åland, som signatärmakterna icke ville och Nationernas förbund icke förmådde åstadkomma. Jag misstänker, att knappast någon inom Ålands landsting heller längre lutar på signatärmakterna och Nationernas förbund, varför jag då skulle kunna anteckna såsom en andra punkt, där vi nu stå eniga eller, om jag så föruttrycka mig, vi äro eniga om numera, att vi få lov att stryka de storpolitiska utsvävningar, vi under den senaste tiden gjort oss skyldiga till.

Ett annat påstående, som man inte för fram i dag som är mera, som icke framkommer uti utskottets betänkande och som jag icke heller utläst ifrån uttalanden, som gjorts under diskussionerna här i landstinget är den att vårt ståndpunktstagande till form för värnpliktstjänstgöring skulle inverka på ändring av neutralitetskonventionen. Tidigare har alltid den åsikten framförts. Nu har ingen uttalat sig i den riktningen. Min uppfattning och minoritetens inom landstinget uppfattning har varit, att vårt ståndpunktstagande till detta problem icke på något sätt inverkar på ändring av neutralitetskonventionen. Kanhända jag får anteckna ett lika enhälligt landsting numera också i denna punkt.

I all diskussion, i allt skrivande och i allt som har kommit till synes hittills, saknas en omständighet, som det ändå borde vara skäl att något ägna uppmärksamhet åt. Vi ha varit oss själva nog. Vi ha ideligen diskuterat och pratat och beslutat uteslutande medtanke på oss själva. Jag tillåter mig säga, ehuru jag vet att detta kommer att uppfattas mycket illa och att det kommer att få en mycket ful stämpel, nämligen att det är ett avvikande från den åländska linjen, att anständigheten borde ändå bjuda oss att också litet ägna uppmärksamheten åt den stats intressen, där vi äro medborgare. Och om man kan göra detta utan att skada sig själv, blir det ännu mera oanständigt att icke göra det.

I detta sammanhang eller efter det jag har sagt detta, så måste jag beröra en annan sak. Senaste vinter på ett utav rikssvenskar anordnat möte på auditorium i Stockholm tillkom en resolution, där det sades, att Åland skall överföras till Sverige. Jag tillät mig publicera i tidningspressen ett uttalande att inom Ålands landsting, såvitt jag visste, och inom åländskt ansvarigt håll så har man icke umgåtts med sådana planer eller diskuterat därom. Tidningen Åland publicerade omedelbart därpå en notis, där det sades att riksdagsman Herman Mattsson representerar endast sig själv, varför det inte är så mycket att fästa sig vid vad han har sagt. Nu har jag framför mig en s.k. broschyr, som jag erhöll härom dagen, där en Åländsk man säger på detta sätt: "Man höll ut i över hundra år under ryssen, och får man bara behålla öarna och stammen fri från främmande inslag, kan man blott värja själva jorden, så kan man nog hålla ut ännu ett århundrade eller mera för att till sist vända hem till Sverige." Och i slutet säges det: "Men kom ihåg det, att om Åland blir svenskt, får det befästas huru mycket som helst." Kan man slänga en större spotta i ansiktet på den egna

staten än denna, och räknar man med att man gör sitt bästa för att främja sin egen utveckling med att föra sådant resonemang? Tidigare skrev tidningen Åland, då jag opponerade mig mot sådant tal och mot sådana planer, att jag representerade blott mig själv. Nu antecknar jag här, såvitt ingen landstingsman står upp och säger, att han godkänner dessa uttalanden om och strävanden för en återförening med Sverige, att tidningen Åland representerar endast sig själv i det att det finnes ett med mig enhälligt landsting också på denna punkt.

I det tal, som landstingets talman höll, när den av riksdagen godtagna lagen förelades landstinget, beklagade han, att Ålands landsting inte haft tillfälle att medverka till denna lags tillkomst. Under den första behandlingen i landstinget uttalade sig representanten Sundström i samma riktning. Jag måste säga, att det förvånar mig huru lätt det går att glömma. Är det nödvändigt att ställa upp en svart tavla och på denna skriva med stora vita bokstäver huru många gånger vi haft tillfälle att medverka till denna lags utformning, huru många gånger vi uppmanats att ge våra önsknings tillkänna för att få sådana detaljer in i dessa bestämmelser, som vi skulle anse vara betydelsefulla. Har man glömt besöken hos Sveriges regering, har man glömt besöken hos Finlands regering, har man glömt 1938 års urtima landstings lagutskotts besök och givna tillfälle till överläggning i Helsingfors? Man skall icke komma med rena rama orimligheter. Vi skola ändå komma ihåg, att det är Finlands statsmakt som vi syssla med och att det är Finlands President, regering och riksdag, som vi slungar ut beskyllningar emot. Om man minns detta, så bör man inte komma med absoluta oriktigheter och lögner. Inget folk i världen har haft större möjligheter än vi att ordna upp denna lag drägligt och tryggande, såvida vi hade velat taga fasta på de tillfällen, som ha erbjudits, men vi ha försökt överträffa varandra i att slingra oss undan från saklighet, och vi ha kommit så långt, att ingen kan kallas mästare framom den andra.

I lagutskottets betänkande - ja, det borde jag nu säga, att jag hade inte tillfälle att närvara, till dess lagutskottet hade sitt betänkande slutgiltigt färdigt, jag hade tillfälle att närvara endast så länge, att de anmärkningar, som lagutskottet anförde mot de särskilda paragraferna var klara och huvudtemat i motiveringen var godkänt. Det återstod endast den slutliga redaktionella utformningen enligt lagutskottets meddelande till mig vid det sista sammanträdet, varefter jag skrev min reservation

förrän betänkandet var slutligt utskrivet. Nu ingår i reservationen ett stycke, närmast det sista, som jag i min reservation skulle ha bemött, om jag hade haft kännedom om att man komme att säga på det sättet. Jag anför inte detta, för att klandra lagutskottet. Jag nämner om det för att urskulda bristen i reservationen. Lagutskottet säger här, att lagen står i strid med landskapets självstyrelselag och är främmande för rikets statsförfattning, samt avviker från överenskommelsen mellan Finlands och Sveriges regeringar. Under ärendets första behandling utfäste lagutskottets herr ordförande enligt referat i tidningen Åland, att han var villig att besvara frågor, som eventuellt skulle framställas och klarlägga sådana omständigheter i lagutskottets betänkande, som landstinget inte begrep. Då ber jag här att få fråga lagutskottets herr ordförande: I vilka stycken strider lagen om militär tjänstgöring mot självstyrelselagen? När blev det förbehållet eller ålagt Ålands landsting att varnande träda fram och säga till Finlands riksdag, regering och president, när dessa organ hålla sig inom rikets statsförfattning eller icke? Enligt min uppfattning behöva vi inte bekymra oss om sådana angelägenheter. Vad överenskommelsen mellan Finlands och Sveriges regeringar vidkommer, så vet jag, att Sveriges regering har godkänt det förslag till lag, som Finlands regering komme att förelägga riksdagen, förrän den överläts till riksdagen. Alltså, detta bekymmer faller också bort och Sveriges regering har haft tillfälle att pröva lagen, om den blir för ålänningarna tillräckligt tryggande och om den innehåller, vad Finlands och Sveriges regeringar ha enats om att skall i lagen ingå. Men jag hoppas, att lagutskottets herr ordförande är vänlig och för mig klarlägger de här omständigheterna, så kanhända, att jag sist och slutligen ber om ursäkt, att jag inte för närvarande kan dela lagutskottets av stora utskottet omfattade uppfattning.

I andra meningen säger utskottet, att denna lags antagande innebär en betänklig rubbning av flera i självstyrelselagen uttalade grundprinciper. Vilka grundprinciper är det, som denna lag avser att rubba i självstyrelselagen? Jag skulle säga, att i anledning av de militära förhållanden, som uppkomme, om landstinget hade gått in för militärtjänstgöring enligt föreliggande lagförslag, hade det blivit nödvändigt, att i den revision av självstyrelselagen, som man emotsett, införa några särskilda bestämmelser i anledning av det militära systemet. Men om ålänningarna inte reflektera på militärtjänstgöringen, så behöves inga sådana tillägg i den nuvarande

självstyrelselagen. Jag hoppas också, att lagutskottets herr ordförande förklarar, i vilket avseende den föreliggande lagen skulle rubba självstyrelselagen.

Lagutskottet säger, att det är fullt medvetet om de konsekvenser, som komma att följa, sedan landstinget i enlighet med lagutskottets rekommendation fattat sitt beslut i sådan riktning, att bifall till lagens stiftande icke gives. Det är mycket bra och mycket framsynt, och det är mera än jag någonsin kunde göra klart för mig, att veta vilka konsekvenser som komma. Jag har i reservationen endast givit uttryck för den uppfattningen, att den närmaste konsekvensen är, att landstinget har valt tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen, men vilka övriga konsekvenser detta beslut medför, därom har jag ingen aning och därom vill jag heller inte uttala mig. Jag hoppas, att förändringen i lagen innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning och den särskilda lag, som därtill är ansluten, skall vinna presidentens stadfästelse, ty den är en ovärderlig tillgång för Ålands folk och någonting, vartill vi ha strävat alltsedan den tid, då vår självstyrelse kom till. Likaså hoppas jag, att den emotsedda självstyrelselagsrevisionen kommer att genomföras och innehålla åtminstone de stadganden, som ha föreslagits under den förberedande behandlingen.

Men det skola vi minnas, att såväl det ena som det andra har kommit upp på dagordningen under förutsättning att ålänningarna byter tjänstgöring vid lots- och fyrväsendet mot värnplikt. Jag förmodar, att i händelse dessa åtgärder får förfalla, så kommer man att upphäva ett ramaskri i anledning av den illvilja, hänsynslöshet och oförståelse o.s.v. man hyser mot landskapet. Är detta dock icke för mycket begärt utav oss. För det första talar vi om att vi skola skilja en del av riket och överföra denna till ett annat rike och för det andra visar vi inte riket (Talmannen: Jag måste erinra vicetalman Mattsson därom, att vicetalman Mattsson pålemler emot ett uttalande, som icke har blivit i landstinget fällt. Jag anser detta icke höra till saken. Vicetalman Mattsson får fortsätta.) Man måste även visa litet förståelse mot andra, om man fordrar förståelse för en själv. Och sist och slutligen få vi komma ihåg, att så lös och svävande och så otydlig, fastän det är eng rundlag, som vår självstyrelselag är, så erfordras det god vilja och billighet från rikets sida också för att vi med denna skola kunna befrämja vårt landskaps intressen.

I representanten Sundströms uttalande under den första behandlingen så hette det, att nu har regeringen tillfälle att visa sin vilja till samförstånd. Om jag nu först och främst tager del av den motivering och de klämmor, som ingå i lagutskottets och stora utskottets betänkanden, uttalandena i plena här av lagutskottets ordförande, häradshövding Brenning, och landstingets vicetalman herr Holmberg, så tycker jag att det är ungefär som att leka kurra gömma med regeringen, då man anser det naturligt att den skall komma med nya förslag. Hade man ändrat lagen enligt de anmärkningar, som här ha gjorts och sagt klart ut, att om lagen ändras i den riktningen, så kan den godkännas, då hade saken varit någon annan. Men nu tror jag inte på tillkomsten av några nya förslag längre. I likhet med ltn Häggblom tror även jag, att landstinget icke kommer att besväras mera med någon lag om militär tjänstgöring.

Ltn Häggblom sade här i början av sitt anförande, att lagen dog i måndags. Jag anser, ehuru jag i övrigt godkänner allt vad ltn Häggblom sade, att lagen dog senaste höst. Och det hade varit mera redigt, det hade varit mera manligt och ärligt, om urtima landstinget då hade sagt ut, att man icke reflekterar på någon militärtjänstgöring. Detta låg ändå redan då i luften. Men att man ställde i utsikt att taga ett ärende under omprövning, som man gått in för att inte ompröva och inte godkänna, det är inte riktigt som sig bör.

Landstingsman Holmberg förutsatte, att tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättningen komme att ställa sig förmånligare än militärtjänstgöringen. Jag kan inte alls uttala mig om den saken, och det förvånar mig, att vice-talman Holmberg kan göra det. Men vicetalman Holmberg räknar väl med, att han skall få några värnpliktiga på den plats, där han som kronolots för spiran, och jag tror, att de inte komma att få det svårt. Men nu är det väl tämligen klart, att utav de 100-120 värnpliktiga på Åland alla inte kunna förläggas till en lotsplats, utan komma att förläggas på olika sådana. Det förslag om verkställande av denna tjänstgöring, som tidigare har förelagts landstinget, har innehållit en sådan bestämmelse, att de värnpliktiga så vitt möjligt skulle placeras på Åland. Någonting kategoriskt har det inte varit. Alltså, jag kan inte ingå på diskussion om, huru denna form av tjänstgöring kommer att ställa sig. Jag skall endast be att få erinra om, att år 1922 så höll landstingsman Jonatan Sjöblom ett anförande i plenum i landstinget och pointerade det synnerliga slavgöra och de olä-

genheter och det elände, som denna form av tjänstgöring skulle komma att medföra, men i dag har Jonatan Sjöblom helt glömt denna uppfattning och tror, att denna form för tjänstgöring komme att ställa sig helt annorlunda. Landstingsman Holmberg understryker förmånerna av att inte behöva bära vapen och inte rikta vapen mot vare sig den ena eller den andra. Det kan hända, att det är en förmån, inte heller därom vill jag uttala mig, men om landstingsman Holmberg räknar med att Ålands folk och speciellt de åländska värnpliktiga skulle ha sin tillvaro bättre tryggad under ett krig genom tjänstgöring i lots- och fyrväsendet än genom att ha övning i vapnens bruk och inträda inom försvarsanstalterna till försvarsåtgärder, så befarar jag, att landstingsman Holmberg är litet på orätt väg. Jag skall be att få citera ett uttalande av en rikssvensk författare om huru det kommande kriget kommer att gestalta sig. Det är kanske så, i varje fall till en början: "Hur kommer nästa krig att bli? Ingen vet det. Alla rustar sig alltså för ett krig, som ingen vet hur det kommer att ta sig ut. Det bör onekligen försvåra arbetet för generalstaberna, för fackmännen, som vet lika litet som vi andra. Så vitt Hitler och jag ännu så länge förstår kan varken fransmännen forcera Siegfriedlinjen eller tyskarna genomtränga Maginotlinjen. Man kan ju inte gärna börja ett krig med ett självmord. Åtminstone kan inte jag fatta hur miljonarméerna någonsin ska kunna nå varandra i ett förintande famntag. De blir ju bortsopade innan de hinner sticka gasmasktrynet ovan jordytan.

Det blir kanske så, i varje fall till en början, att kriget kommer att rasa bakom fronterna. Det blir civila, det blir kvinnor och barn som blir de första och talrikaste offren. Det blir bombardemang av fiendens städer, en ödeläggelse från luften utan liko och förlustlistorna kommer att uppta byggnader och invånare i London, Paris och Berlin. I Siegfried- och Maginotlinjerna sitter man bäst skyddad. Där får soldaterna varje dag med ångest fråga sig hur det står till därhemma, om hustrur och barn, föräldrar och fästmän ännu befinner sig i livet. Förlustlistor kommer att anslås i skyttegravarna att studeras med oro och spänning och man får beklaga varandra för de förluster man lidit bakom fronten. Kanske man till och med får tillstånd att anlägga sorgband på uniformen."

Så emotses man, att det framtida kriget kommer att bli, och de senaste årens krigshändelser ha bekräftat, att det är civilbefolkningen, som får lida i åtminstone lika stor utsträckning som militären.

En omständighet bör ännu beröras. Det är det förhållande, som har skapats inte endast bland landstingsmännen utan bland befolkningen på Åland. Jag kommer, jag skulle säga med värme och glädje ihåg den tid inom Ålands landsting och en tid, som i förhållande till landstingets hela livslängd inte var så alldeles kort, då landstingsmännen fritt och otvunget kunde byta åsikter med varandra. Ingen behövde befara ett hugg i ryggen, om han inte hade samma åsikt som en annan. Nu har förhållandet blivit ett helt annat, och varför? Det vet jag inte. Jag endast konstaterar faktum. Det förefaller att bland landstingsmännen vara synnerligen trångt. För mitt vidkommande måste jag säga, att det är endast två av dem, som höra hemma i majoritetstruppen, som ha visat sig vara män nog att kunna fortsätta vänskapen och tala kamratligt om också andra problem än just det föreliggande. Jag tror, att grunden för ett uppbyggande arbete inom Ålands landsting i betänklig grad är rubbad! Vi skola minnas den gamla satsen om ett rike som söndrar sig mot sig självt. Icke allenast inom landstinget utan också ute i de åländska bygderna så konstaterar man detta. Och jag tillåter mig påstå, att minoritetsgruppen ändå varit synnerligen hovsam och återhållsam och låtit majoritetsgruppen husera som den velat. Det vill jag dock säga, att minoritetsgruppen icke är helt och hållet utan skuld till förhållandet. Den är skyldig i så måtto, att den icke har kunnat svika sin övertygelse för att behaga varken den ena eller den andra. Den har försökt att tränga in i problemet och bilda sig en egen uppfattning och den går den väg, som den anser vara för landskapet och för hela riket bäst och nyttigast.

Det var fråga om landstingets ajournering. Och ännu skulle jag säga därom, att jag tror ändå att det hade varit skäl att ajournera landstinget. När man talar med befolkningen ute i bygderna, man brukar ju vädja till valmännen och befolkningen o.s.v., varför skulle då inte även jag göra detta en gång, så säges det allmänt, att om här blir befästningsanstalter och här blir militär, så är det naturligt att de åländska pojkarna skola utföra sin värnpliktstjänstgöring hemma på Åland. Det kanhända att t.o.m. Ålands landsting hade kunnat få en annan uppfattning så småningom, om man fått höra sprängskotten knalla ute på kobbarna, vilket skulle betyda att den åländska silhuetten även kommer att inrymma militära uniformer. Jag tror att i dag som är så drömmer många om ännu att det ingenting skall ske, hit kommer inga befästningar.

Ltn Paulson var uppe och tillrättavisade ltn Häggblom om grundlagsstadgande och om betydelsen av satsen: "rätt alltid varar". Jag anser att denna sats "rätt alltid varar" och den tröst som ligger däri är så stor, betydelsefull och jag må säga helig, att man inte skall vinka med den i oträngt mål. När det är fråga om att rättens grundvalar kränkas, då har man rätt att söka den tröst man får av den satsen, men i föreliggande fråga, som enligt min mening är en bytesfråga, så är det orätt att hänvisa till denna sats. Nu gäller frågan att utbyta formen för värnpliktstjänstgöringen på Åland, och det gäller vidare för oss att vid denna bytesaffär så att säga kunna "korpa" åt oss så mycket som möjligt. Det har meddelats Sveriges regering, det har meddelats signatärmakterna och det har meddelats Nationernas förbund, att Finlands statsmakt icke syftar med Ålandsbornas bevästande till kränkande utav landskapets grundlagsenliga och nationellt garanterade rättigheter. Och uti de förslag som framställts, som jag känner till, så har jag inte kunnat finna i något avseende en strävan till kränkande av denna rätt. Men om jag börjar hålla på uppkonstruerade och förmenta rättigheter, då är saken en annan. Man måste hålla sig till realiteterna och vistas på verklighetens fasta mark.

Jag ber herr talmannen få föreslå, att landstinget ville bifalla till föreliggande lags godkännande och stiftande enligt den till lagutskottets betänkande fogade reservationen.

Talmannen: Vicetalman Mattsson slutar sitt andragande med att föreslå, att landstinget ville bifalla till ifrågavarande lags stiftande, därvid återhämtande ordalagen uti sin till lagutskottets betänkande avgivna reservation. Har talmannen riktigt uppfattat saken? (Vicetalman Mattsson: ja.)

Ltn Paulson: I hela det långa andragande, som vicetalman Mattsson här framförde, är det endast en punkt, som jag anser att bör bemötas, men jag önskar att denna skulle bli bemött av lagutskottets ordförande, varför jag överlämnar till lagutskottets ordförande att besvara denna sak.

Om jag icke missminner mig, var vicetalman Mattsson en av dem, då vi diskuterade detta lagförslag i Ålands landsting - om det var vid ett privat möte eller under en allmän diskussion här i landstinget, är jag icke förvissad om - som fordrade att man icke skulle syssla med utrikespolitik. Hela första delen av hans långa andragande hänförde sig emellertid enbart till utrikespolitik.

Jag tyckte att han kunde ha slutat där han började sitt andragande.

För övrigt vill jag nämna här att de Åländska ynglingarna ingalunda äro besvärade av sprängskott. Inte heller var den Åländska ungdomen besvärad år 1918, när skotten knallade. Men huru var det med vicetalman Mattsson själv? Var fanns han då, när de andra voro ute i lägret? (Rop: bra, bra.)

Ltn Nordström: Jag har inte uttalat mig förut i den här frågan. Men när man blir smått uppfordrad att säga sin mening, så vill också jag säga min åsikt. Jag kan ju visserligen inte tala såsom vicetalman Mattsson, men jag kan nog ändå säga ungefär vad jag har på hjärtat.

Jag har funnit det så, att när vi 1920 i maj emottog vår självstyrelselag, så fattade vi saken så, att denna lag var av grundlagsnatur och hade grundlagshelgd och att den icke kan ändras eller upphävas utan Ålands landstings medgivande. Följaktligen fattar jag nu riksdagens beslut och förslag till oss såsom icke varande något annat än ett ultimatum. När man förelägger en sådan lag, som man icke kan göra någon ändring uti utan man har bara att godkänna eller förkasta, så tycker jag att man kan säga så, att det är ett ultimatum, och att vår rätt blivit förbisedd.

Sedan också om neutraliteten. Nu är det så att det finns rättslärd i Finland och i andra land också, som ännu icke fullt kunna förena sig därom, att Åland icke är neutralt område i dag som är. Om vi nu skulle börja antaga en värnpliktslag, så skulle vi ovillkorligen komma i kontakt med dem, som anse att Åland ännu är ett neutralt område. Denna uppfattning har också jag, att Åland fortfarande är neutralt. Av uttalanden i tidningspressen och också av uttalanden från de rapportörer, som voro till Geneve så framgår det också, att Åland fortfarande är neutralt, ehuru man icke vet huru det blir i framtiden.

Här talas om vad man vet och icke vet. Det hörs mörkt och det är nästan som om ett åskväder skulle ha stigit upp. Det anses såsom en förbrytelse emot republiken om vi inte godtager denna lag o.s.v. Detta anser icke jag. Jag anser i stället, att de, som ha uttalat sig i den vägen, mera ha förbrutit sig emot republiken. Finland är ju en rättsstat, där varje medborgares åsikt skall vara respekterad. Vi leva icke i medeltiden, utan vi leva i en tid, då civilisation och kultur har något värde.

Nu kan det synas som om vi inte ville antaga en militärlag och då vill

Jag också säga, att inte hro ålänningarna förtjusta i militär och uniformer. Men om omständigheterna varit sådana, och det har även förr varit så, och det kanhända att de bli det även framdeles, att militärtjänstgöring måste göras, så anser jag, att det vore bättre att ålänningarna finge tjänstgöra vid flottan, ty detta skulle man vara mera för. Under tiden som det fanns postmän här på Åland, och det har funnits många sådana, så stod man i full tjänst, och det var många då som gävo sina liv och streddo tappert för kronans fana.

Ltn Johansson: Det är gentemot ltn Häggbloms anförande, som jag såsom medlem av lagutskottet vill göra ett bemötande. Han sade nämligen, att militärlagen, som vi nu ha behandlat dog av det sår, som lagutskottet tillfogade den. Enligt mitt förmenande dog den av de medfödda bristerna hos densamma. Från vår sida sett äro bristerna nämligen väsentliga, emedan de inrymma denationaliseringsmöjligheter, och sådana möjligheter kunna vi knappast gå med på att giva vår sanktion. Han talade också om feghet, nämnde ordet feghet. För min egen personliga del vill jag säga, att man skall ha svårt att beskylla mig för feghet. Jag har själv såsom frivillig gjort min militärtjänst och kvarstår ännu i arméns reserv beredd att taga på mig de offer, som staten fordrar. Men jag är ock beredd att såsom landstingsman försvara landskapets rätt. Jag anser nämligen, att det är vår rätt att hävda oss och vår nationalitet. Ålands landsting är en lagstiftande församling, där vars och ens rättesnöre bör vara rätt och sanning. Det är ingen diplomatisk handelskammare, där man gör byten med spekulationer om största möjliga vinst.

Ltn Brenning: Vicetalman Mattsson önskade svar av mig, i vilka punkter den föreliggande värnpliktslagen strider emot självstyrelselagen. Jag kan svara mycket kort på det. § 31 i självstyrelselagen stadgar, att i statens tjänst i landskapet icke må anställas någon, som icke styrker, att han fullständigt behärskar svenska språket så i tal som skrift. Detta stadgande i självstyrelselagen återfinnes i värnpliktslagen men endast avsett att tillämpas beträffande officerare.

Det är en annan punkt, som jag också tänkte beröra, nämligen att lagutskottet har betecknat värnpliktslagen såsom avvikande från överenskommelsen mellan Finlands och Sveriges regeringar. I lagutskottets betänkan-

kande på sidan 3 redogöres det för de överenskommelser, som ha träffats, främst de utfästelser, som från Finlands regering ha gjorts, och huru dessa utfästelser ha uppfattats av regeringen i Sverige. Jag hoppas, att jag härmed har klarlagt det, som möjligen var oklart.

I vicetalman Mattssons långa andragande sade han, att denna stora fråga blev begraven i höstas, då landstinget godkände lagutskottets betänkande. Jag vill konstatera, att landstingets beslut senaste höst var enhälligt.

Vicetalman Holmberg: Jag skall först stanna vid den senaste omständigheten, som lagutskottets ordförande berörde, nämligen vicetalman Mattssons påstående om värnpliktslagens begrävande i höstas. Därtill kunna vi då anmärka, att vicetalman Mattsson i ett intervjuuttalande gjorde gällande, att han kom med flyg ifrån Helsingfors och för lagutskottet dikterade huru lagutskottets utlåtande och betänkande skulle avfattas för att han skulle nöja sig med det. Han lämnade heller ingen reservation till lagutskottets betänkande, som sedermera omfattades enhälligt av landstinget. Mera behöver jag icke säga om den saken. Jag har visserligen en avvikande åsikt beträffande betydelsen av vicetalman Mattssons ingripande än vad han i sitt intervjuuttalande gjorde gällande, men detta är en annan sak.

Så skall jag gå till de synpunkter, som ltn Häggblom berörde. Han har egentligen utarbetat hela sitt långa andragande till en polemik emot det andragande jag tidigare hållit i landstinget, då jag utvecklade mina synpunkter på föreliggande fråga. I vissa delar godkände han min ståndpunkt, men i andra delar kunde han icke omfatta dem. Han anser i likhet med undertecknad, att tillkomsten av § 27 var av stor nytta under den tid den kom till, men han anser att den numera icke äger något stöd i verkligheten. Jag uttalade mig icke om den saken, men jag hade då kunnat tillägga i mitt anförande, att § 27 äger sitt berättigande och är av nytta för Åland i den mån samma psykologiska förutsättningar nu föreligga eller i framtiden komma att förefinnas som då voro förhanden. Men detta sade jag icke. Ännu är jag icke övertygad därom, att dessa möjligheter till slitningar äro fullkomligt uteslutna detta beroende därpå, att den värnpliktslag, som vi här behandlat vidlades av medfödda lyten, som ltn Johansson här framhöll. Detta är en omständighet, som icke verkar uppmuntrande till att vi i alla stycken blint skola lita på försäkringarna om att våra rättigheter icke på något sätt komma att besküras. En annan omständighet är

den, att vi ännu icke vet huru Sverige kommer att ställa sig till Stockholmsplanens genomförande. Och om vi dessförinnan skulle antaga denna värnpliktslag, skulle man kunna tänka sig, att samma psykologiska svårigheter skulle inträffa, som förefanns åren 1919, 1920 och 1921. Därom kan knappast ens vicetalman Mattsson giva tillräckligt betryggande garantier, att så inte någon gång i framtiden kommer att ske.

Vicetalman Mattsson är missnöjd över att landstinget inte har kunnat antaga denna lag. Det förstår man ju så gott, efter det att han har utövat ett kanske nog så ansträngande arbete i tekniska utskottet, för att bygga upp stommen till denna lag och i riksdagen också varmt förordat lagens antagande. Det är väl naturligt, att vicetalman Mattsson fortfarande skall intaga samma ståndpunkt, det äro vi inte alls förvånade över. Men en onödigt skarp bitterhet gör sig ändå gällande i tonen, i synnerhet i ett så sent skede som detta, då ingen ändring står att vinna. Han framhåller också den omständigheten, att det är en mycket svårare stämning och svårare förhållanden i landstinget nu än det var vid en tid, då var och en fritt och otvunget kunde säga sin åsikt, utan att därför riskera tt inte få behålla sin vänskap med alla sina landstingskamrater. Till detta vill jag bara säga, att jag minnes nog för min personliga del en tid, då stämningen var ännu svårare än i detta nu.

Angående de synpunkter, som landstingsman Paulson anförde, så ville jag också säga, att de flesta av lagutskottets medlemmar kunna knappast beskyllas för bristande personligt mod och pliktkänsla, då det gäller att försvara de rättigheter, som han anser vara det dyrbaraste han har. Ibland skall de försvaras genom att man tager vapen i hand och ibland skall de försvaras genom att man icke giver vika för påtryckning från det ena eller det andra hållet. Huvudsaken är, att man inte gör intrång på andras rätt genom att försvara sina egna, lagligen tillkomna, internationellt erkända och garanterade rättigheter. Det skulle kanske vara mycket angenämt för landstingsmännen att bifalla till de krav och önskingar, som framställdes från höger och vänster, öster och väster, men vi måste noggrant pröva, huruvida vi inte själva i sista hand ändå bära ansvaret för vad vi besluta, oberoende av om det sker till vårt nöje eller icke.

Ja, det var nog en sak till, som jag tänkte bemöta, men jag hann inte anteckna det, så jag får avstå.

Ltn Sjöblom: Landstingsman Mattsson har här i sitt långa andragande gjort långa utlöpningar hit och dit. Enligt gällande landstingsordning ha vi nu att fatta ställning till ett antagande eller förkastande av detta ärende. Som grund för behandlingen ligger ju stora utskottets betänkande, vilket jag för min del understöder. Vicetalman Mattsson har vidare velat framprovocera vissa uttalanden, som skulle ligga alldeles på sidan om saken för att därav, vare sig det kommer några uttalanden eller icke, kunna använda det för syften, som vi icke känna. Jag anser nu att ärendets behandling bör försiggå inom sin egentliga ram och därmed jämt.

Ltn Häggblom: Landstingsman Paulson gjorde gällande, att vi genom att antaga den föreliggande lagen skulle begrava i grundlag stadgade rättigheter. Jag undrar, vilka i grundlag stadgade rättigheter han därmed avser. Ålandskonventionen är inte i och för sig någon i grundlag stadgad rättighet, så han kan inte mena, att vi begrava den genom att antaga denna lag. Han måste följaktligen avse just § 27 i självstyrelselagen. Men den blir inte för alltid begraven, även om vi skulle antaga denna lag. Det är nämligen inte sagt, att denna lag för all tid skall bliva gällande, även om vi antaga den. Men även om så vore, att § 27 inte mera skulle tillämpas någonsin, om vi antoge denna lag, så borde vi utan risk kunna göra det. Ty om vi antaga denna lag, så erhålla vi i grundlag stadgade rättigheter, som äro av mycket stort värde för Ålands framtid. I § 3 heter det i den föreliggande lagen: "Förutom undervisningspråket är även kommandospråket vid sådan trupp eller truppavdelning svenska". Alltså: om vi antaga denna lag, så få vi avtjäna värnplikt med svenskt kommandospråk. Om vi inte antaga den, så få vi nöja oss med finskt kommandospråk. I § 4 heter det: "Värnpliktige från landskapet Åland må icke åläggas tjänstgöring utom landskapet förutom i fall, då sådant är nödigt för fullgörande av tillfälligt uppdrag eller för special- eller befälsutbildning. Sådan utbildning bör försiggå vid svenskspråkiga truppavdelningar eller kurser." Detta är också en grundlagstadgad förmån, som vi erhålla genom antagande av denna lag. Men sedan sist och bäst: det heter i 10 §, andra momentet: "Innehavare av tjänster eller befattningar vid de under fredstid till landskapet Åland förlagda staberna och truppavdelningarna, officerarna likväl undantagna, underofficerare och värvat manskap ävensom manskapet i de från annan ort till landskapet i och för utbildning förlagda trupperna skola tillhöra

rikets svenskspråkiga befolkning." Detta är också en förmån av oerhört värde, som skulle kunna bli i grundlag stadgad, men som vi nu avsvära oss, om vi förkasta denna lag och icke få tillfälle att antaga någon ny. Jag förstår mycket väl dem, som tro, att vi få tillfälle att antaga en bättre lag än denna, men de, som i likhet med mig betvivla, att vi komma att erhålla denna möjlighet, dem har jag mycket svårare att förstå. Landstingsman Johansson säger här, att han motsätter sig lagens antagande, emedan den innebär en denationaliseringsfara för oss. Jag vill endast fråga honom: Är säkerheten större, om vi inte få dessa stadganden och inga andra heller? Han har fullkomligt rätt, om vi få en annan, bättre lag. Men om vi ingen lag få i stället för denna, då handla vi ansvarslöst, om vi förkasta den. Denna lag skänker en viss trygghet. Ingen lag alls skänker ingen trygghet alls.

Vicetalman Holmberg: Det var en passus i landstingsman Häggbloms andragande, som jag ännu vill bemöta. Ltn Häggblom säger, att jag framhållit att tjänstgöringen vid lots- och fyrväsendet skulle vara betydligt mycket förmånligare för ålänningarna än att utöva värnpliktstjänstgöring. Jag framhöll detta såsom ett svar på ltn Lundqvists frågan: vilken tjänstgöring som är förmånligare. Men jag tillade: under den stämning och den anda, som var rådande i bestämmande kretsar vid tiden, då denna lag kom till. Det var icke meningen att tjänstgöringen vid lots- och fyrväsendet för de åländska värnpliktiga skulle bli någon strafftid, någon strafftjänst. Jag förklarade i mitt andragande huru jag ansåg att lagen då skulle komma att tillämpas. Men jag tillade, att kanhända samma förutsättningar nu icke föreligga, utan att lagens tillämpning i praktiken nu kan bli en annan, att lagen, som bestämmer tjänstgöringen vid lots- och fyrväsendet nu kan bli annorlunda än vad den var avsedd från början. Om ltn Häggblom vill inlägga i mitt uttalande den tolkningen, att jag skulle fästa huvudvikten vid vad som är bekvämligast, förmånligast och bäst för den åländska ungdomen, så vill jag säga, att han tolkar mitt andragande oriktigt, för jag anser att det icke är arten av det som skall utföras utan det att uppfylla sin plikt, som är det mest bindande för varje medborgare. I våra förhållanden uppstår den frågan att avgöra: vilken plikt är mest bindande för oss som medborgare i staten att uppfylla. Skola vi fullgöra våra skyldigheter som medborgare i staten utan att beakta den idé,

son allt mer och mer vinner erkännande, nämligen satsen om de små nationernas självbestämmanderätt, eller icke. När vi har vår egen självstyrelse, kunna vi fråga oss, huruvida icke vår främsta uppgift är att se till huru vi bäst kunna bevara vår egen nationalitet och vår egen särart. Detta om den saken.

Sedan säger ltn Häggblom att han tvivlar på, att vi skola få en förnyad framställning med förslag till ny värnpliktslag. Vi äro icke alldeles övertygade om att vi skola få en ny värnpliktslag, men vi ha tagit den risken. Majoriteten är icke blind för de konsekvenser som ställningstagandet i denna punkt kan föra med sig, nämligen att vi icke får en ny lag, men det finnes möjligheter för vederbörande att komma med ett nytt förslag, om det förefinnes god vilja att avlägsna de brister, som ltn Johansson här har påpekat.

Vicetalman Mattsson: Jag får anteckna, att jag inte har för avsikt att utlåta mig över alla de repliker, som ha anförts. Jag vill endast säga, att i anledning av lagutskottets ordförandes utlåtande blev jag inte det minsta klokare på problemet. Jag är lika oviss nu, som jag var förut. Men att döma utav den diskussion, som fördes inom lagutskottet och av vad som annars har sagts, så skulle det föreligga något slags farhågor, som skulle vara adekvata med det förhållandet, att tvenne engelsmän vistas i ett rum med dörrar och fönster fast. Om de då tala engelska, så skulle man se en fara för engelska sjukans spridning däri. Jag har ingen förskräckelse för detta alls. Men, som det heter i reservationen, det är det språk, som kommer till användning gentemot de värnpliktiga och allmänheten, som är utslagsgivande.

Landstingsman Holmberg, han är alltid uppriktig och ärlig, och det har jag skattat honom högt för och det gör jag fortfarande. Han förstår mig, ser jag, när han säger, att jag är mån om att den här lagen skall antagas, därför att jag har varit med om att göra den. Det är alltså en prestige-fråga. Men om vi skulle hålla oss till det, så skulle landstingsman Holmberg och jag kunna taga varandra i hand och säga, att vi äro lika goda gossar eller lika dåliga. Han är mån om § 27 i självstyrelselagen, som är hans patent, jag är mån om denna lag, som är mitt patent. Vi få se sedan vem som får rätt i det långa loppet.

Här har avgivits många vitsord om mitt yttrande: vältaligt, långt och

oförståeligt. Och jag är van vid sådant, så det bekommer mig inte det minsta. Landstingsman Johansson känner sig kränkt då jag talar om byte, men faktum är, att det är fråga om utbyte av värnplikt till en annan form, och det är väl att byte. Vi kan ersätta ordet byte med någonting annat; begreppet blir väl ändå detsamma. Och att landstingsman Paulson är missnöjd med att jag talar om utrikespolitik, är rätt begripligt, då det ju är hans specialitet. Man vill ju inte ha några fuskare i sitt yrke.

Där jag fanns år 1918, där var många, många ålänningar på samma ställe.

Ltn Påvals: I likhet med ltn Sjöblom så måste jag också säga, att jag inte kan förstå de långa utsvävande andragandena här nu. Det förefaller som om vissa talares uttalanden skulle vara uppkomna i vissa syftemål, då man så här i elfte timmen kommer med dem. Det är onödigt att diskutera så mycket nu vid detta tillfälle, när frågan är, kan man säga, avgjord.

Ltn Johansson: På grund av att ltn Häggblom direkt har uppmanat mig att svara, så måste jag göra detta, ehuru jag annars icke skulle inlåta mig på vidare polemik. Jag anser ändå, att det förefinnes en viss skillnad däri, om vi äro medvetna om att lagen inrymmer denationaliseringsmöjligheter och vi ändå antager den, eller om denationaliseringsriskerna förefinnas utan våra åtgöranden. Det är två skilda saker om vi stifta en lag med dessa risker, då taga vi på oss ett oerhört ansvar, eller om riskerna förefinnas utan att vi kunna göra någonting däråt. Då äro vi ansvars fria skulle jag anse.

I enlighet med vicetalman Holmberg anser jag också för min del, att om god vilja finnes, så kan det komma en ny värnpliktslag. Det är inte vi som ha krävt ändring i detta avseende. Bristerna kunna avlägsnas. Och för statsmakten borde det vara ganska lindrigt att avlägsna dessa. Jag anser, att dessa brister för statsmakten äro av oväsentlig betydelse, i så fall . att man inte jämte militära åtgärder också åstundar andra mål.

Ltn Lundqvist: Återhämtande vad jag anförde vid andra behandlingen av detta ärende vill jag i korthet säga nu, att jag understöder vicetalman Knutssons förslag om denna lags godkännande.

Ltn Häggblom: Jag vill till landstingsman Johansson endast säga, att

om vi medvetet underlåta att godkänna en lag, som reducerar denationaliseringsfaran med ungefär 90 %, så påtaga vi oss ett stort ansvar. Men om vi däremot hoppas på en annan lag och handla i detta medvetande, så då kan vårt handlande mycket väl försvaras.

Talmannen: Är diskussionen avslutad?

Under diskussionen ha särskilda talare haft ordet och stora utskottets kläm förordats till slutligt godkännande, medan vicetalman Mattsson gjort ändringsförslag. Vicetalman Mattsson föreslår efter motivering, att landstinget ville bifalla till ifrågavarande lags stiftande. Dessa ord utgöra klämman uti vicetalman Mattssons reservation. Detta förslag har blivit av ltn Lundqvist understött, och kommer sålunda omröstning nu att verkställas. Talmannen har tänkt sig omröstningspropositionen sålunda: de av landstingsmännen, som godkänna stora utskottets kläm, här tidigare i dag uppläst och vid plenum i måndags i andra behandlingen godkänd, kommer talmannen att uppmana att rösta ja, medan de landstingsmän, som understöda vicetalman Mattssons förslag och den kläm han föreslår, vilket förslag har blivit understött av ltn Lundqvist, komma att uppmanas att rösta nej. Kan talmannens omröstningsproposition, så här formulerad, godkännas. Alltså: ja-röster avgivas för stora utskottets betänkande och kläm och nej-röster för den av vicetalman Mattsson föreslagna klämman, som ingår i hans reservation till lagutskottets betänkande. Jag ber att få anlita landstingsmännen Brenning och Blomroos att biträda talmannen vid uträkningen och själva vid talmannens bord avgiva sina röster. Omröstning verkställas. Ja för stora utskottets förslag och nej för vicetalman Mattssons förslag. Röster-na avgivas efter upprop.

(Vid omröstningen avgåvos ja-röster av Bengtz, Bertell, Blomroos, Brenning, Eriksson, vtm. Holmberg, Holmqvist, Carl Holmström, Oskar Holmström, Husell, Johansson, Kalm, Karlsson, Larson, Lennart Mattsson, Nordström, Paulson, Påvals, Sjöblom, Olofsson, Wilén. Nej-röster avgåvos av Enblom, Helin, Häggblom, Westberg, Lundqvist, vtm. Mattsson och Åkerfelt. Frånvarande: frk. Sundström.)

Omröstningen har givit till resultat, att landstinget med 21 ja-röster mot 7 nej-röster beslutit slutligt godkänna stora utskottets betänkande och den däri ingående klämman. Därmed är ärendet slutbehandlat.

Till landstingets kännedom önskar talmannen meddela, att han i skrivelse

till landshövdingen av denna dag jämlikt § 15 mom. 1 i landstingsordningen meddelat landshövdingen, att urtima mötets sista plenum skulle äga rum denna dag klockan 12 och att talmannen förmodade, att landstinget före klockan 2 hade hunnit slutbehandla ärendet. Efter någon minut anländer landshövdingens svarsskrivelse, och då få vi veta, när urtima landstinget kommer att avslutas.

Landshövdingen har i skrivelse N:o 712 meddelat, att han denna dag kl. 14 kommer att förklara urtima landstinget avslutat.

Plenum är avslutat och avslutningen äger rum, så snart klockan slagit 2.

(Plenum avslutades klockan 1,55 e.m.)

Urtima landstingets högtidliga avslutning
onsdagen den 21 juni 1939 klockan 2 e.m.

Landshövding Österberg: Medels kungöresle av den 22 sistlidne maj har jag på uppdrag av Republikens President sammankallat detta landsting för att taga del av regeringens propositioner till riksdagen

angående inbyggarnas i landskapet Åland delaktighet i fäderneslandets och landskapets försvar samt

angående ändring av lagen innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning

ävensom för att så snart riksdagens svar å förenämnda propositioner föreligger därtill taga ståndpunkt i det avseende 36 § 1 mom. självstyrelselagen förutsätter.

Sedan landstinget, som under förhandlingarnas förlopp fått mottaga riksdagens förenämnda svar, numera slutbehandlat ifrågavarande ärenden, förklarar jag härmed urtima landstinget avslutat.

Talmannen: Herr Landshövding!

Då Ni på Regeringens vägnar nu förklarat Ålands landstings urtima möte avslutat, ber jag att få yttra några ord.

Efter en ingående, allsidig och samvetsgrann prövning av den lag om införande av åländsk värnplikt, som Finlands riksdag för sin del antagit, har Ålands landsting, inom ramen av landskapets självstyrelse, på grund

av dess ur åländsk synpunkt vidhäftande brister, utförligt framhållna i lagutskottets och stora utskottets betänkanden, icke kunnat giva sitt bifall till stiftande av ifrågavarande lag. Oriktigt vore emellertid enligt min uppfattning att tolka landstingets beslut såsom negativt. Det går tvärtom i positiv riktning, ehuru uti tvenne avseenden vägande och sakligt starkt motiverade anmärkningar gjorts.

Det har under diskussionen i landstinget blivit sagt, att Regeringen skulle vara obenägen att med beaktande av landstingets invändningar till Riksdagen avlåta ny proposition med förslag till lag om åländsk värnplikt. För egen del har jag icke hemfallit åt denna om bristande tillit till Regeringens goda vilja vittnande uppfattning, emedan jag förutsätter att Regeringen eftersträvar en sådan lösning av frågan, att båda parternas synpunkter bliva beaktade, alltså icke blott Riksdagens utan jämväl Ålands landstings. Utgående från denna uppfattning, jag vågar till och med säga övertygelse, motser jag att Regeringen i sinom tid - jag menar när Finland och Sverige slutgiltigt bekräftat "nyordningen för Ålandsöarna" - till Riksdagen avlåter en ny proposition och vid uppgörandet av sitt lagförslag välvilligt och vidsynt beaktar vad Ålands landsting haft att i saken anföra.

Herr Landshövding!

Jag ber att till Eder personligen och genom Eder till Republikens President och regering få framföra Ålands landstings värdsamma hälsning.

Urtima landstinget är nu avslutat.

(Högtidligheten avslutades klockan 2,05 e.m.)